

הלכות ברכות פרק א' (תורגם אוטומטית)

Hebrew

תורגם אוטומטית

סיכום השיעור

הלכות ברכות פרק א' – רמב"ם – סיכום מלא

הקדמה להלכות ברכות

הלכות ברכות הוא הסימן האחרון של ספר אהבה. לאחר שכבר למדנו קריאת שמע, תפילה, תפילין, מזוזה, ספר תורה, קריאת התורה וברכת כהנים, עוברים אנו כעת ללמוד ברכות.

מנין המצוות – מצות עשה אחת

הרמב"ם כותב: מצות עשה אחת, והיא לברך את השם הקדוש ברוך הוא אחר אכילה, שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך".

פשט:

מצות העשה היחידה מדאורייתא בהלכות ברכות היא ברכת המזון – ברכה לאחר האכילה.

חידושים והסברות:

1. **הלכות ברכות כוללות 12 פרקים, אבל מדאורייתא רק ברכת המזון.** כל שאר הברכות – על אכילות קטנות, לפני האכילה, על ריחות, על מצוות, על ניסים – כולן מדרבנן. זהו יסוד חשוב: כל מערכת הברכות נובעת ממצווה אחת דאורייתא.

2. **אפילו בתוך ברכת המזון** – מה שמודים על ארץ ישראל ועל תורה בנוסח הברכה, סוברים כמה מפרשי הרמב"ם שזה דרבנן. רק עצם ההודיה על האכילה היא דאורייתא.

3. **פשט הפסוק לעומת דרשה הלכתית:** הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת" עומד בפרשת עקב בהקשר של תיאור כמה טוב יהיה בארץ ישראל – יאכלו, ישבעו, יברכו. הפשט הפשוט אינו מצווה פורמלית, אלא תיאור של תגובה טבעית. חז"ל אולם למדו זאת כמצווה פורמלית. זו כשלעצמה דרשה.

4. **"ושבעת" – גם חידוש של חז"ל?** אם הפשט הפשוט של הפסוק הוא תיאור כללי (אוכלים, שבעים, מברכים), אזי מה שחז"ל אמרו שמדאורייתא חייבים רק ב"שביעה" – זה עצמו חידוש, כי הם הוציאו את הפסוק מהקשרו הכללי ופירמלו אותו כהלכה עם תנאים ספציפיים.

הלכה א – מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון

הרמב"ם כותב: מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון, שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך". ואינו חייב מן התורה אלא אם שבע.

פשט:

שני תנאים מדאורייתא: (1) לאחר אכילה, (2) רק כאשר שבע.

חידושים והסברות:

1. **מדאורייתא הברכה על מצב האדם, לא על המאכל.** האדם מברך כשהוא במצב של שביעות רצון – אכל, שבע, מרוצה. זוהי ברכה הנובעת מתחושת שביעות הרצון הפנימית של האדם.

2. **הבנה אחרת של "ואכלת ושבעת וברכת":** אפשר להבין את הפסוק הפוך: כאשר אדם רעב, פשוט שהוא מתפלל לה'. אבל כשהוא שבע – "שמנת עבית כסית" – אז הוא שוכח את ה' ("ושכח את ה' אלקיך"). חידוש התורה הוא שאפילו כשאתה שבע, אל תשכח, אלא ברך.

הלכה א (המשך) – תקנת חכמים: כזית, ברכה ראשונה, ריח

הרמב"ם כותב: ומדברי סופרים... אפילו אכל כזית מברך אחריו. וכן מדברי סופרים לברך על כל מאכל תחילה... ואפילו נהנה מריח טוב מברך עליו תחילה... וכל הנהנה בלא ברכה מעל.

פשט:

חכמים תיקנו: (א) ברכה אחרונה על כזית (ללא שביעה), (ב) ברכה ראשונה לפני האכילה, (ג) ברכה על כל הנאה אפילו ריח.

חידושים והסברות:

1. **חכמים עשו שני דברים:** ראשית, הורידו את השיעור משביעה לכזית (שיעור אכילה במקום שיעור שביעה). שנית, הוסיפו ברכה ראשונה – קטגוריה חדשה לגמרי.

2. **מדוע חכמים הוסיפו כזית?** כמה סברות: (א) אנשים החלו לאכול אחרת – ארוחות קטנות, דיאטות – וחכמים רצו שלכל אחד תהיה הזדמנות לברך. (ב) כאשר אנשים נעשו עניים יותר, שמחו אפילו עם פחות. (ג) התורה לא רצתה להטריח את האדם, אבל חכמים סברו שזה ראוי.

3. **קושיה קשה:** לברכות יש כלל שאסור לעשות ברכה שאינה צריכה – זה לא כמו תפילת נדבה שאפשר להוסיף. כיצד יכלו חכמים לתקן ברכות חדשות? זו נשאת קושיה.

4. **החילוק היסודי בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה (מדאורייתא לעומת מדרבנן):** מדאורייתא האדם מודה כשהוא כבר מרוצה – לאחר האכילה, כשהוא שבע. זוהי תגובה טבעית. חז"ל חידשו שצריך להודות לפני האכילה – כשעדיין לא מרוצה, כשעדיין רעב. זהו שינוי יסודי: מברכה על מצב האדם לברכה על חפצא של מאכל.

5. **ברכה ראשונה – נטילת רשות, לא הכרת הטוב:** סברת הגמרא אינה שמודים על הנאה (כמו ברכה אחרונה), אלא שצריך להכיר שכל העולם שייך לה' – "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". ברכה ראשונה היא הכרה בבבלות, לא הודיה על הנאה. האדם נוטל רשות מה' לאכול את מאכלו – "אני נוטל רשות מה' לאכול את מאכלו".

6. **הקל וחומר של הגמרא:** הגמרא בברכות (בעמוד הראשון של "כיצד מברכין") מביאה קל וחומר: אם כשהוא שבע צריך לברך, קל וחומר כשהוא הולך לאכול. אבל הגמרא לא מסכימה בסוף עם הקל וחומר (זה "ספק קל וחומר" במסכת פסחים). זה מראה שיסוד ברכה לפניו אינו רק הרחבה של ברכה לאחריו, אלא תקנה מיוחדת עם טעם משלה.

7. **חז"ל שינו באופן יסודי את אופן הברכות:** מדאורייתא – האדם החי בטבע, הוא אוכל, נעשה שבע, אז מודה. הוא לא חושב להודות לפני כן. חז"ל אמרו: אדם צריך כל הזמן לזכור שכל מה שהוא לוקח שייך לה'. הוא לא יהיה כגולן. זהו שינוי מ"הודיה כשמרוצה" ל"חיים עם עול מלכות שמים תמיד".

8. **"מעל" – לשון הרמב"ם:** הרמב"ם כותב "כל הנהנה בלא ברכה מעל" – הוא מעל. מעילה היא מושג מהלכות קדשים – הנאה ממה ששייך לגבוה. הרמב"ם לא מתכוון למעילה להלכה (קרן וחומש), אלא "כמועל" – זה כמו מעילה. אבל מענייני: הרמב"ם כותב סתם "מעל", לא "כמועל".

9. **הרמב"ם מביא את לשון "מעילה" אבל לא "גזילה":** בגמרא כתוב גם "גוזל הקב"ה וגוזל כנסת ישראל", אבל הרמב"ם משמיט זאת. זוהי בחירה מודעת. מעילה אינה ענין של גזילה – מעילה היא ענין של רשות. במעילה

5. **חידוש: רביעית עושה חילוק גם לגבי ברכה ראשונה:** בדרך כלל שיעור רביעית רלוונטי רק לברכה אחרונה. אבל כאן במטעימה מתחדש שאם טועם רביעית, צריך גם ברכה ראשונה. הסברא היא: כאשר אדם אוכל סתם פחות מרביעית (לא מתעסק), צריך כן ברכה ראשונה. אבל במטעימה, שכל הפטור הוא כי אין זה "שם אכילה", הפטור רק עד רביעית – כי רביעית הופכת את זה לאכילה אפילו כשלא התכוון לאכול.

6. **שאלה מעשית – מי קובע אם זו טעימה או אכילה:** אדם שעומד במסעדה כל היום ו"טועם" – הוא קורא לזה טעימה במודעותו, אבל באמת הוא אוכל. אי אפשר להסתמך על הצהרתו של האדם עצמו; מורה הוראה צריך לקבוע אם זו באמת טעימה או אכילה. שיעור רביעית נותן גבול אובייקטיבי.

7. **קשר להלכות תרומות:** ענין המטעימה מושווה למה שלמדנו שני פרקים אחורה בהלכות תרומות – שטועם תרומה אינו "צביעה" (צביעה/שימוש), זה בכלל לא גדר אכילה, אלא טעימה.

הלכה ב (תחילה) – ברכות המצוות

הרמב"ם אומר: "כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה אותה" – כשם שמברכים על הנאה, כך מברכים על כל מצוה, ואחר כך עושים את המצווה.

פשט:

ברכת המצוות נעשית לפני המצווה, עובר לעשייתן.

חידושים והסברות:

1. **לשון "על" ולא "לפני":** הרמב"ם אומר "על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה אותה" – הוא לא אומר "לפני כל מצוה". הלשון "על" עם התוספת "ואחר כך יעשה" מרמז שהרמב"ם מעמיד דין: הברכה שייכת "על" המצווה (כחלק ממנה), ואחר כך עושים אותה.

2. **האם ברכה מעכבת:** במצוות הסברא שונה מברכות הנהנין: לא גונבים, אבל יש "הנאה" מעשיית מצווה – הזכות לקיים את ציווי ה'. המסקנה היא אבל שהרמב"ם סביר שלא מעכבת, כי יש מצוות שמברכים אחריהן (למשל תפילה).

3. **"נוטל רשות" – ברכה כרשות לעשות קדושה:** סברא מוצעת שברכת המצוות דומה לענין של "נוטל רשות" – מי נתן לך את הזכות לומר דבר שבקדושה (ברכה)? ה' ציווה, לכן יש לך את הזכות. אבל זה לא מתקבל כסופי, כי זה לא כתוב במפורש.

הלכה ב (המשך) – ברכות שבה, הודאה ובקשה

הרמב"ם אומר: "ועוד ברכות רבות תיקנו חכמים דרך שבה והודאה או דרך בקשה כדי לזכור את הבורא תמיד אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה."

פשט:

מלבד ברכות הנהנין וברכות המצוות, תיקנו חכמים ברכות נוספות – ברכות של שבה/הודאה וברכות של בקשה – כדי לזכור תמיד את הבורא, אפילו כשאין הנאה ולא עושים מצווה.

חידושים והסברות:

1. **חילוק בין "שבה" ל"הודאה":** "שבה" פירושו מדברים בשבח של ה' בכלליות (מידותיו, גדולתו), ו"הודאה" פירושו מודים על מה שהוא עשה ספציפית עבורנו.

2. **שתי דרכים להבין "לזכור את הבורא תמיד":**

(א) **פירוש ראשון:** כל הברכות – הנהנין, מצוות, שבה/הודאה/בקשה – יש להן אותה מטרה: לזכור את הבורא תמיד. רק האופן שבו זוכרים אותו שונה: דרך הנאה, דרך מצוות, או דרך שבח סתם. זה אומר שברכות הנהנין

בקדשים, הכהן אכן רשאי לאכול את הבשר, אבל הוא צריך להיות על "הרשימה" – הוא צריך רשות. כך גם בהנאה מהעולם: צריך להכנס לרשימה באמצעות ברכה.

10. **הרמב"ם אינו מסביר את הטעם:** מעניין, הרמב"ם אינו מסביר את היסוד מדוע צריך ברכה – הוא לא אומר בפירוש ש"העולם שייך לה' ואתה לוקח ממנו". הגמרא אומרת זאת יותר ברור ("אסור לאדם ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה" – "כאילו נהנה מקדשי שמים"), אבל הרמב"ם משמיט את עצם הסברא. אולי הרמב"ם מבין שזה פשוט, או אולי הוא מביא זאת מאוחר יותר בסוף הלכות ברכות שם הוא מדבר על עניינים השקפתיים.

11. **שתי סברות בגמרא שהרמב"ם לא מביא:** (א) "עתיד אדם ליתן את הדין על כל מה שראתה עינו ולא אכל" – אדם יתן דין וחשבון על כל מה שראה ולא אכל. (ב) הסברא של "כאילו גזול להקב"ה וכנסת ישראל". הרמב"ם לא מביא את הסברות, אלא כותב סתם "מעל".

12. **האם ברכה היא סברא שחלה גם על אומות העולם:** אם יסוד הברכה הוא סברא ש"העולם שייך לה'", אפשר לחשוב שזה מחייב גם גוי – זה לא רק תקנה יהודית, אלא יסוד השייך לשבע מצוות בני נח. כשם שגזילה היא מצוות בני נח, כך יסוד הברכה יכול גם להיות סברא כללית.

הלכה א (המשך) – מהי "הנאה" – אילו הנאות נכללות

חידושים והסברות:

1. **מהי "הנאה":** הרמב"ם מונה ריח כהנאה שצריכה ברכה. אילו הנאות נוספות יש? מצוות עונה (הנפש החיים שואל על כך), בית הכסא (אשר יצר – אבל זו ברכת השבה, לא ברכת הנהנין), ראיית דברים יפים (בריות טובות ואילנות טובות – אבל זה אולי לא "הנאה" במובן זה). בעיקר יש: ברכת הפירות/מאכלים, ברכת הריח, וברכות על דברים יפים – וזה בעצם הכל.

2. **הסדר של דאורייתא ודרבנן:** מדאורייתא ברכת המזון רק על "מזון" (לחם, או אולי יותר). מדרבנן הוסיפו: (א) אפילו כזית מלחם – ברכת המזון; (ב) על כל אכילה (כל שהוא, או רביעית/כזית) – ברכה לפניו וברכה לאחריו.

הלכה א (המשך) – דין "מטעמס" (טועם ואינו אוכל)

הרמב"ם כותב: "ומטעמס" – מי שטועם (מנסה) בלי לאכול, אינו צריך לברך.

פשט:

מי שטועם אוכל (למשל טבח שמנסה את האוכל שלו) בלי באמת לאכול, אינו צריך לברך. אם היה מברך, היתה זו ברכה לבטלה.

חידושים והסברות:

1. **שיטת הריב"א – טועם ואינו בולע:** הריב"א אומר ש"מטעמס" פירושו שאינו בולע (הוא יורק). אבל אם הוא אוכל כן (בולע), צריך לברך. ראשונים אחרים יש להם שתי שיטות לגבי מטעמס.

2. **הרמב"ם לא עושה את החילוק:** הרמב"ם לא מזכיר את החילוק בין טועם ובולע לטועם ואינו בולע. לכאורה הרמב"ם מבין שלענין ברכה, כאשר אחד טועם כחלק מעבודה (כמו טבח שמנסה ביום שישי), זו לא "הנאה" שצריכה ברכה – זה חלק מהעבודה, לא קביעות סעודה.

3. **שני תנאים למטעימה:** כדי להיות פטור מברכה במטעימה צריך שני תנאים: (א) הוא מתעסק – כלומר הוא אוכל לא לשם הנאה אלא לשם טעימה, (ב) זה פחות מרביעית. שני התנאים נחוצים.

4. **רביעית בבת אחת, לא במשך היום:** אם טבח אוכל במשך הזמן הרבה חתיכות קטנות, וביחד זה יוצא רביעית – לא מצרפים. רביעית פירושה בבת אחת – כי כל ענין המתעסק הוא שכל טעימה בפני עצמה אינה אכילה.

3. **"מצוות לאו ליהנות ניתנו" וברכת המצוות:** אלמלא הכלל "מצוות לאו ליהנות ניתנו", היינו יכולים לומר שמצווה היא ההנאה הגדולה ביותר, וכמו שכל הנאה צריכה ברכה, מצווה גם צריכה ברכה. אבל מכיוון שחז"ל אמרו שמצוות אינן "הנאה" במובן זה, היה צורך ליצור קטגוריה חדשה – ברכת המצוות. הצעה נעשית "מצוות יהודות נתנו" – אפשר לראותן כהנאות הנפש, לא הנאות הגוף – אבל זה נדחה כי צריך מקור שעל הנאות הנפש גם צריך לברך.

4. **"לזכור את הבורא תמיד" – קושיה:** אדם מתפלל שלוש פעמים ביום, ואומר קריאת שמע, ואומר ברכות לפני האכילה, אחרי האכילה, על ריח, על מצוות – זה כבר מספר פעמים ביום. מה מוסיפה תקנת מאה ברכות? מהו החידוש של "לזכור את הבורא תמיד" אם זוכרים את ה' כבר הרבה יותר ממאה פעמים ביום דרך תפילה, קריאת שמע וברכות אחרות? הקושיה נשארת פתוחה.

5. **תפילה כ"לזכור את הבורא תמיד":** גם תפילה – שהיא מצווה של בקשה מה' לצרכים – יש לה כיסוד "לזכור את הבורא תמיד". בהקדמה לספר אהבה כתוב שכל המצוות הן "לזכור את הבורא תמיד".

6. **"ליראוהו במניו" בברכות:** מדוע הרמב"ם אומר "ליראוהו במניו" בברכות – מה קשורה יראה לברכות? כשזוכרים שהאוכל שלך בא מה', זה גורם שבעתיד תירא ממנו. אבל הודיה היא יותר ישירה – משתחוים לפני ה', אומרים שבח. הודיה היא "מנגנון" לזכור את ה', כי בפשטות ה' לא צריך שנודה לו על דבר כזה.

אין ראוי לשנות ממטבע שטבעו חכמים

הרמב"ם אומר: "ואין ראוי לשנותם ולא להוסיף עליהם ולא לגרוע מהם. כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות אינו אלא טועה."

פשט:

אסור לשנות את נוסח הברכות, לא להוסיף ולא לגרוע. מי ששינה מהמטבע שחכמים טבעו, הוא טועה.

חידושים:

1. **"אינו אלא טועה" – אבל האם הוא יוצא?** הרמב"ם לא אומר בבירור שהוא לא יוצא וצריך לחזור ולומר את הברכה בלשון הנכון. הוא אומר רק "אינו אלא טועה" – הוא עושה טעות. זה משאיר פתוח האם בדיעבד הוא יוצא.

בדיעבד – בכל לשון, עם שם ומלכות וענין הברכה

הרמב"ם אומר: ברכות אפשר לומר בכל לשון, אבל צריך לומר כענין שתקנו חכמים – שם, מלכות וענין הברכה. "אם הזכיר אזכרה ומלכות וענין הברכה... יצא."

פשט:

לכתחילה יש לומר את הנוסח כמו שכתוב בסידור. בדיעבד, אפילו אם אומרים בשפה אחרת (אפילו צרפתית), כל עוד מזכירים (1) שם ה', (2) מלכות, ו-(3) את ענין הברכה (למשל "המוציא לחם") – יוצאים.

חידושים:

1. **שני דינים בהלכה אחת:** הרמב"ם מכניס כאן שני דברים: (א) לכתחילה – "אין ראוי לשנות", צריך לומר את נוסח אנשי כנסת הגדולה, ומי ששינה הוא טועה; (ב) בדיעבד – אם שינה, אפילו אמר בשפה אחרת, יוצא עם שם, מלכות וענין הברכה.

2. **חילוק מקריאת שמע:** בקריאת שמע הרמב"ם אמר שצריך לדקדק "בפירושה" – גם בשפה האחרת. הראב"ד שאל שם מה פירוש "דקדוק בפירושה" בתרגום. בברכות אין דין של "דקדוק בפירושה", לכן אותה הלכה (של חצי עברית חצי לשון אחר) לא רלוונטית כאן.

הן גם "לזכור את הבורא" – לא כי אסור "לגנוב", אלא כי צריך לזכור את הבורא בכל הזדמנות.

(ב) פירוש שני: ברכות הנהנין וברכות המצוות הן קטגוריות מיוחדות (הודיה על הנאה, הודיה על מצוות), ו"לזכור את הבורא תמיד" היא קטגוריה שלישית, חדשה – לזמנים שאין הנאה ואין מצווה.

הרמב"ם נוטה לפירוש הראשון – שכל הברכות, כולל ברכות הנהנין, הן ביסודן "לזכור את הבורא תמיד".

3. **מדוע צריך ברכות נוספות מלבד הנהנין/מצוות:** אדם אוכל מספר פעמים ביום ועושה מצוות – האם זה לא מספיק לזכור את ה' התשובה: צריך לזכור את ה' כל רגע, לא רק כשאוכלים או עושים מצוות. אבל זה עצמו היה אומר שצריך פשוט לומר תהלים כל היום – מדוע דווקא ברכות? הרמב"ם יש מקור מ"כי אם ליראה אותו" – ברכות הן קיום של יראת ה'.

4. **לא להבין "גניבה" כעין הרע:** ענין "לא יהנה מן העולם הזה בלא ברכה" אינו כי ה' הוא חלילה "עין הרע/ניק" – אלא זה ענין של לזכור את הבורא תמיד.

5. **מצוות לא תמיד מזכירות את ה' ישירות:** אדם שעושה מצווה (למשל "לא תשיג גבול רעך") לא חושב אוטומטית על ה'. הוא מאמין באמונה בכלליות, אבל הוא לא אומר בבירור "אני מודה לה'". ברכות נותנות "משמעות" למצוות – הן מזכירות במפורש שזה ציווי מה'.

6. **[סטייה: ברכת התורה – דאורייתא או דרבנן:]** הרמב"ם סובר לכאורה שברכת התורה היא דרבנן, אבל הרבה ראשונים אחרים סוברים שהיא דאורייתא (יש פסוק מיוחד). מאותו פסוק רואים כבר את ענין ההודיה לה' על מתן תורה – זה דומה לברכות הנהנין.

7. **מקור לברכות שבח/הודאה:** היפה ללב (כורת הברית על ברכות) ור' יעקב קמינצקי מביאים שהמקור הוא "כי אם ליראה את ה' אלקיך" – ברכות הן קיום של יראת שמים.

נוסח הברכות – עזרא ובית דינו תקנום

הרמב"ם אומר: "וניוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום."

פשט:

כשם שהרמב"ם אמר בהלכות תפילה, מכיוון שיהודים היו להם ברכות "מעוותות" (לשונות לא מתאימות), תיקן עזרא ובית דינו לשון יפה ומתאימה. הרמב"ם מזכיר את אותו יסוד בקריאת שמע, תפילה וברכות – שלוש פעמים.

שלושה מיני ברכות

הרמב"ם אומר: "נמצא שכל הברכות כולן שלושה מינים: ברכות הנאה, ברכות המצוות, וברכות הודאה שהן דרך שבח והודאה ובקשה."

פשט:

כל הברכות נופלות לשלוש קטגוריות: (1) ברכות הנאה, (2) ברכות המצוות, (3) ברכות הודאה שהן דרך שבח, הודאה ובקשה.

חידושים והסברות:

1. **האם "דרך שבח והודאה ובקשה" חל רק על ברכות הודאה או על כל שלושת המינים?** טענה מוצעת שהרשימה "דרך שבח והודאה ובקשה" חלה על כל שלוש

מיני הברכות, לא רק על ברכות הודאה. כלומר, כל הברכות – גם ברכות הנאה וברכות המצוות – יש בהן אלמנט של שבח, הודאה ובקשה.

2. **ברכת הנאה – על אילו הנאות?** הרמב"ם עד כה הזכיר רק אכילה, שתייה וריח. בראיית עצים יפים או כוכבים – זו ברכת השבח, לא ברכת הנאה. בשמיעת מוזיקה יפה – גם לא ברור אם זו ברכת הנאה. הרמב"ם לא אמר זאת בבירור כמו ראשונים אחרים.

"כל הברכות כולן מותר לטמא לברך אותן"

פשט:

גם טמא רשאי לברך ברכות, כפי שהרמב"ם אמר לגבי קריאת שמע, תלמוד תורה ותפילה.

הלכה: ערום — אסור לברך

"אסור לברך כשהוא ערום עד שיכסה ערותו"

פשט:

לא מברכים כשעירום — צריך לכסות את הערווה.

חידושים:

1. **חילוק בין ברכות לתפילה:** בברכות צריך רק לכסות את הערווה ממש, אבל אין כל הלכות התפילה כמו "לבו רואה את הערווה" או צורך בגרטל.

2. **ברכת נטילת ידיים:** הרמב"ם מכניס בברכות השחר שברכת נטילת ידיים באה לפני נטילת הידיים. האם אפשר לומר זאת לא לגמרי לבוש? לא, לא לגמרי ערום. אבל זה לא צריך להיות עם נטילת ידיים תחילה — בתפילה יש דין מיוחד של נטילת ידיים, אבל בברכות לא.

3. **חילוק בין איש לאשה:** "מדבר במראות ובאיש" — באשה יושבת לא צריך לכסות ממש, כי "פניה טפה וקומתה טפחיים" — ערוותה מכוסה יותר באופן טבעי כשהיא יושבת. באיש זה לא כך.

הלכה: מוציא אחרים בברכות

"כל הברכות כולן אף על פי שבירך ויצא ידי חובתו... מברך לאחרים שלא יצאו ידי חובתן כדי להוציאן"

פשט:

אפילו הוא כבר יצא ידי חובתו, רשאי לחזור ולברך כדי להוציא אחרים.

חידושים:

1. **טעם הערבות:** הרמב"ן מביא את הטעם של "כל ישראל ערבים זה לזה" — אדם מחויב לא רק במצוותיו שלו, אלא שכל ישראל יקיימו. הרמב"ם אבל לא מביא את הטעם.

2. **חוץ מברכת הנהנין שאין בה מצוה:** הרמב"ם עושה חילוק: בברכת הנהנין שאין בה מצוה (כמו סתם אכילת כריך) לא יכול להוציא את האחר אם הוא לא אוכל בעצמו. אבל בברכת הנהנין שיש בה מצוה (כמו אכילת מצה בליל פסח, קידוש עם יין) יכול כן להוציא אחרים.

3. **בורא פרי הגפן בקידוש:** בקידוש, אפילו ברכת "בורא פרי הגפן" (שהיא ברכת הנהנין) נעשית חלק מהמצווה. הרמב"ם סובר שקידוש בדברים הוא דאורייתא, וכשעושים קידוש עם יין, בורא פרי הגפן נעשית קצת מצווה — לא רק ברכת הנאה. לכן יכול להוציא אחרים גם בבורא פרי הגפן.

4. **הוצאה אינה "העתקה" של מילים:** ברכה היא דבר גדול יותר מסתם מילים — צריך להיות ששניהם יש להם אותה חובה, שאחד עושה זאת לשניהם. אבל כשעונים אמן, אז זה כן "העתקה" — ולכן זה עוזר אפילו כשהמברך יש לו חיוב קטן יותר.

5. **חיוב דאורייתא לעומת חיוב דרבנן:** אם המברך חייב רק מדברי סופרים (למשל אכל רק כזית פת, שזה חיוב דרבנן לברכת המזון), לא יכול להוציא מי שחייב מן התורה (שאכל שיעור שביעה). השומע יכול אבל לצאת על ידי עניית אמן, כי "עונה כמברך" — זה כאילו הוא אמר זאת בעצמו.

6. **סטייה: מנהג היום לגבי הוצאה:** היום העולם כמעט אף פעם לא מוציא מברכותיו של האחר. אפילו בקידוש הרבה אנשים עושים בעצמם בורא פרי הגפן "כדי שלא יהא חיכו ממתין". אבל בבית ליטאי בלייקווד, למשל, האבא עושה המוציא לכל המשפחה — לא כל אחד עושה לעצמו.

3. **שם ומלכות כמעכב — חידוש הרמב"ם:** זהו חידוש — ששם ומלכות ממש מעכבים בכל ברכה. המקור הוא מחלוקת בגמרא: רב אומר "כל ברכה שאין בה אזכרת השם אינה ברכה", ורבי יוחנן אומר "שאיין בה מלכות" (ומבינים ששם גם כן). הרמב"ם פוסק כרבי יוחנן — צריך שניהם, שם ומלכות. לא לגמרי ברור מי אמר לרמב"ם שזה ממש מעכב (אולי הרי"ף).

4. **החידוש של "לא יצא" בשם ומלכות:** "לא יצא" פירושו ממש לא יצא — הוא צריך לחזור ולומר את הברכה. זה לא אומר שהוא רשע, ולכאורה הוא אפילו לא מעל (לא איבד את ענין זכירת ה'), אבל להסיר את ענין המעילה לא צריך להיות עם כל התקנות — מספיק שהוא מכיר בה' בעת מעשה.

5. **טעם שם ומלכות:** ענין שם ומלכות הוא שכאשר מודים לה' על אוכל, צריך לזכור שזה לא בא סתם כטובה, אלא זה בא ממלכותו — משמו, ממלכותו.

6. **ברכות ש"סומכות" על ברכה קודמת:** יש ברכות שלא אומרות שם ומלכות כי הן המשך של ברכה קודמת (כמו הברכה השנייה של ברכת המזון), וזה לא סתירה לכלל.

7. **דוגמה של "ברוך רחמנא":** הגמרא מביאה דוגמה של "ברוך רחמנא מלכא מרא דהאי פיתא" — שם מזכירים שם ומלכות בלשון חול. הרמב"ם סובר שזה רק בדיעבד. הגמרא מדברת שם על מצב שאותו אדם לא ידע לשון הקודש.

הלכה: שישמיע לאזנו

"כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו... ואם לא השמיע יצא, והוא שהוציא בשפתיו"

פשט:

ברכה אינה רק קריאה/מחשבה — צריך לומר אותה בקול רם מספיק שאזנו שלו תשמע. לא רם מספיק לאחרים, אלא לעצמו. בדיעבד, אם לא שמע אבל הוציא בשפתיים (אפילו בלי קול), יוצא.

הלכה: הפסק בין ברכה ומעשה

"כל הברכות כולן לא יפסיק... ואם הפסיק צריך לחזור ולברך שנית"

פשט:

אסור להפסיק בין ברכה לדבר שמברכים עליו. אם הפסיק, צריך לחזור ולברך.

חידושים:

1. **הפסקה מענין הברכה:** הרמב"ם אומר שאם הפסקה היתה "בדברים שהם מענין הדבר שמברכין עליו" — כמו "הביאו מלח", "הביאו תבשיל", "תנו לפלוני לאכול", "תנו מאכל לבהמה" — לא צריך לחזור ולברך.

2. **בהמה:** "תנו מאכל לבהמה" הוא חידוש, כי זה לא המזון שלך. אבל מכיוון שיש הלכה שאסור לאכול לפני שנותנים לבהמה לאכול, זה נעשה חלק מהסעודה.

3. **בדיעבד לפי הרמב"ם:** מלשון הרמב"ם נראה שכל דין ההפסקה מענין הברכה הוא רק בדיעבד. לכתחילה לא להפסיק כלל — אפילו לצורך. להביא את המלח לפני הברכה. הרמ"א גם מבין כך ופוסק שלכתחילה לא להפסיק אפילו לצורך הברכה.

4. **קושייה:** ב"תנו מאכל לבהמה" — זו מצווה לתת לבהמה לפני האכילה, האם היו צריכים לעשות זאת לכתחילה? תשובה: לכתחילה לעשות זאת לפני הברכה.

הלכה: טמא רשאי לברך ברכות

הלכה: שומע כעונה

"כל השומע ברכה מן הברכות מתחילתה ועד סופה ונתכוון לצאת בה ידי חובתו — יצא, אף על פי שלא ענה אמן"

פשט:

על ידי שמיעת כל הברכה בכונה לצאת, יוצאים — שומע כעונה. אפילו בלי עניית אמן.

חידושים:

1. ברכת הנהנין שאין בה מצווה: מה שאמרנו קודם שבברכת הנהנין ללא מצווה לא יכול להוציא — זה רק כשהאחר לא אוכל. אם שני יהודים אוכלים ביחד, אחד יכול כן לברך לשניהם.

הלכה: עניית אמן

"כל העונה אמן אחר המברך הרי הוא כמברך"

פשט:

עניית אמן אחרי ברכה היא כאילו בירך בעצמו.

חידושים:

1. מה אמן מוסיף על שומע כעונה? אם כבר יוצאים רק על ידי שמיעה (שומע כעונה), מה הענין הנוסף של אמן? כמה אפשרויות: (1) אולי אם לא שמע את כל הברכה. (2) "הרי הוא כמברך" פירושו יותר מסתם יוצא — זה נותן את מעלת הלכתחילה של אמירה בעצמו. אם זה לכתחילה לומר בעצמו, עם אמן יש את הלכתחילה.

2. ובלבד שיהא המברך חייב באותה ברכה: הרמב"ם מציב תנאי — המברך צריך להיות חייב באותה ברכה. "חייב" לא פירושו שהוא כבר מחויב היום ספציפית, אלא שהוא סוג האדם שחייב באותה ברכה — בר חיובא בענין.

הלכה: דין הסבה — אכילה ביחד לברכות

הרמב"ם אומר: ברכת המזון אינה אלא בפת ויין בלבד... אבל שאר אוכלין ומשקין אין צריכין הסבה.

פשט:

הדין שצריך להתכנס יחד (הסבה) כדי שאחד יוציא את האחר, חל רק בפת ויין. בשאר אכילות אין שייך הסבה, ולכן אחד יכול לברך והכל עונים אמן אפילו בלי התכנסות.

חידושים:

1. שיטת הרמב"ם לעומת הראב"ד: הרמב"ם לומד ש"אין צריכין הסבה" היא *קולא* — בשאר אוכלין לא צריך הסבה, ויכולים לצאת מהאחר אפילו בלי התכנסות. הראב"ד לומד בדיוק הפוך — "אין להם הסבה" היא *חומרא*, שבשאר אוכלין לא עוזרת הסבה, וכל אחד צריך לברך בעצמו. בסברא שיטת הרמב"ם הגיונית יותר. השולחן ערוך הרב פוסק כהרמב"ם.

2. מהי "הסבה": הרמב"ם אומר בבירור שהסבה פירושה "לשבת נסבה לאכול יחד" — להתכנס לאכול, לא להישען. אפילו במסכת פסחים, הסבה פירושה התכנסות, לא הישענות פיזית.

3. נפקא מינה מעשית — סעודת יארציית: כשאנשים מתכנסים לסעודה (פת או יין), אחד יכול לברך לכולם. אבל אם כל אחד בא מביתו ומוציא את הכריך שלו — "כל אחד ואחד מברך לעצמו", כי אין זו סעודה ביחד.

4. קביעות סעודה בשאר אוכלין: ר' שלמה זלמן אויערבך פסק שבפסח, כשלא אוכלים מזונות, קוגל תפוחי אדמה או לביבות יכולים להיחשב כקביעות סעודה לגבי קידוש. היסוד הוא שהדין אינו בפת ויין ספציפית, אלא בקביעות — פת ויין הם רק אופן של קביעות.

5. שיטת הרמב"ם: הרמב"ם (ומהר"י וייל) לא פוסק כהשולחן ערוך, ואומר שצריך כן לאכול ביחד (ליד שולחן אחד) במקום הסבה.

הלכה: עניית אמן על כל ברכה

"כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות כולן, ואף על פי שאינו חייב באותה ברכה ששמע ואינו מחויב באותה ברכה, חייב לענות אמן."

פשט:

כל השומע יהודי מברך ברכה צריך לענות אמן, אפילו הוא לא חייב באותה ברכה.

חידושים:

1. על ברכת מי לא עונים אמן: אם גוי, אפיקורס, כותי, תינוק המלמד (ילד שרק לומד), או מי ש"מתעמל" (רק מתרגל את המילים, כמו חזן שמתכוון), או מי שאינו גדול, או מי ששינה ממטבע הברכה — על כל אלה לא עונים אמן.

2. מהו אמן: אמן פירושו הסכמה — "אני מסכים לכך." זו לשון אומן/אמת. נותנים "הסכמה" לברכה.

3. שיטת הרמב"ם לגבי ברכת גוי: הרמב"ם טוען שמה שכתוב שלא עונים אמן על ברכת גוי, זה רק כי לא שמעו את כל הברכה — אולי התכוון לעבודה זרה. אבל אם שומעים בבירור שהוא אומר את כל הברכה לה', רשאים כן לענות אמן. אותה סברא חלה גם על תינוק המלמד — אם שומעים שהוא אומר ברכה נכונה, זו ברכה. החשש העיקרי הוא בכותי שאולי לא מתכוון לה'.

הלכה: כיצד אומרים אמן

"לא יענה אמן קטופה, ולא אמן קטופה, ולא אמן קצרה, ולא ארוכה."

פשט:

קטופה = תפוסה בהתחלה (האל"ף חסרה). קטופה = תפוסה בסוף (הנו"ן חסרה). קצרה = קצרה מדי. ארוכה = ארוכה מדי (לא יודעים איך "לנחות").

חידושים:

1. על מילה כל כך קצרה צריך כל כך הרבה תשומת לב: זהו מקור בתורה לכלל שהכל צריך להיות "נורמלי" — מידה בינונית. אבל "בינונית" פירושה לפי הענין: אמן אחרי ספירת העומר אצל רבי אינו אותו דבר כמו אמן אחרי שהכל במסעדה — "לפי המצב", כפי שמידה בינונית פירושה "לפי הראוי".

הלכה: לא יגביה קולו יותר מן המברך

מי שעונה אמן לא יענה בקול גבוה יותר מהמברך שאמר את הברכה.

פשט:

אנשים חושבים שלצעוק אמן זה דבר גדול, אבל זה צריך להתאים לקול המברך.

חידושים:

1. אם רואים אותך בבית הכנסת כ"איש האמן" — אתה צועק אמן — לפי הרמב"ם זה לא איש האמן הנכון, כי הוא צועק יותר מהרגיל.

2. קושיה מעשית: כשיהודי אחד מברך וכל הקהל עונה אמן, הרי הקול הקולקטיבי של כל העונים גבוה מהמברך. תירוץ: כל אחד ואחד בעצמו לא אומר גבוה יותר מהמברך

— לא דורשים מהמברך שיהיה גבוה כמו כל העונים ביחד, אלא כל אחד בנפרד לא יהיה גבוה יותר מהמברך.

הלכה: מי שלא שמע הברכה שהוא חייב בה

מי שחייב בברכה אבל לא שמע אותה, והוא שומע רק אחרים עונים אמן — לא יענה אמן בכלל העונים.

"כל ברכות שהם סוף ברכות אחרונות — עונה בהם אמן אחר עצמו."

פשט:

בסוף של סט ברכות (ברכות אחרונות) כן אומרים אמן אחרי עצמו.

חידושים:

1. **הדוגמה העיקרית:** "בונה ברחמי ירושלים, אמן" בברכת המזון. הרמב"ם שומע ש"בונה ירושלים" הוא סוף עיקר ברכת המזון, כי "הטוב והמטיב" רק מאוחר יותר תוקן "בימי חכמי המשנה" — "כאילו היא תוספת." ממילא "בונה ירושלים" הוא הסוף האמיתי, ושם מתאים אמן.

2. **קושיה: מדוע לא אמן אחרי "אהבת עולם" לפני קריאת שמע?** זה גם סוף ברכות? תירוץ: "אהבת עולם" היא סוף ברכות ראשונות (לפני קריאת שמע), לא סוף ברכות אחרונות. אחרי קריאת שמע באות עוד ברכות (אמת ואמונה/אמת ויציב), כך שעדיין באמצע.

3. **טעם נוסף מדוע לא אחרי "אהבת עולם":** כי הולכים מיד לעשות מצווה (קריאת שמע), ואסור להפסיק בין ברכה למצווה — כמו במגילה או נר חנוכה, שלא אומרים אמן בין הברכה למצווה.

4. **חילוק הרמ"א בין שחרית למעריב:** במעריב אומרים "שומר עמו ישראל לעד, אמן" כי זה סוף ברכות אחרונות. בשחרית יש שאלה של הפסק גאולה לתפילה. מעיר שזה קשה — הפסק גאולה לתפילה פירושו כל קריאת שמע עם כל הברכות, לא רק המילה הספציפית "גאל ישראל".

5. **דוגמאות נוספות של "סטים" שאומרים אמן אחר עצמו בסוף:** ברכות המלך (כשהמלך קורא בתורה בפרשת הקהל), ברכות כהן גדול (שמונה ברכות אחרי קריאת התורה). בסטים כאלה מתאים מאוד לומר "ונאמר אמן" בסוף — כך יודעים שסיימו את הענין.

הלכה: אכילת דבר איסור — האם מברכים

"כל האוכל דבר איסור, בין במזיד בין בשוגג, אינו מברך עליו לא בתחילה ולא בסוף."

פשט:

הרמב"ם קובע כלל שעל כל דבר איסור — אפילו רק מדרבנן — לא מברכים, לא לפני האכילה ולא אחריה. היסוד הוא הפסוק "בוצע ברכ ניאץ ה'" — כמו גנב שמודה לה' על השוד.

חידושים:

1. **אפילו טבל מדרבנן:** כמו מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן — לא מברכים. "ואין צריך לומר בנבלות וטרפות שהן חמורות מדאורייתא ושאר איסורין שאין מברכין עליהן."

2. **חריגים — דמאי:** מכיוון שחכמים התירו זאת לעניים — "הרי הוא כטבל שנתקן ומברך עליו." גם מעשר ראשון שניטלה תרומתו (במקרה המיוחד שלקחו מעשר לפני גמר מלאכה), ומעשר שני ונטע רבעי שלא הוסיפו את החומש — על כל אלה "מברך תחילה וסוף", כי הם לא ממש דברים אסורים.

3. **מחלוקת הראב"ד:** הראב"ד חולק בהרפות על הרמב"ם. הוא טוען שבגמרא כתוב רק "אין מזמנין" — לא עושים זימון על טבל ודברים אסורים — אבל לא שלא מברכים כלל. סברת הראב"ד: זימון הוא קביעות על האכילה, ולעשות קביעות על דברים אסורים היא חרפה וחוצפה. אבל ברכה פשוטה — שמודים לה' על ההנאה — מדוע לא לעשות זאת? אפילו גוי חייב להודות לה' על הנאה — מה זה קשור לאיסור?

4. **טענת הראב"ד ברמה עמוקה יותר:** קושיית הראב"ד היא יסודית — ברכה היא חיוב שבא מהנאה, לא ממעשה האכילה. אם הגוף נהנה, הרי יש חיוב הודיה, אפילו כשהמעשה אסור. הרמב"ם אבל סובר שכל מושג הברכה לא מתאים כשעוברים עבירה — "בוצע ברכ ניאץ ה'."

5. **פסק למעשה:** הפסק הוא כהרמב"ם — לא מברכים על דברים אסורים. אבל — אם מישהו כבר בדיעבד אכל דברים אסורים (כמו הדוגמה של

פשט:

הוא לא יכול להצטרף לאמן של הקהל, כי הוא לא שמע את הברכה עצמה. הוא יצטרך לברך בעצמו.

חידושים:

1. **היסוד:** אמן אומרים רק אנשים ששמעו את הברכה. זה לא דבר של סתם להצטרף לכולם.

2. **קושיה על הלשון "שהוא חייב בה":** מדוע הרמב"ם צריך לכתוב "שהוא חייב בה"? סתם כך גם לא צריך לענות אמן על ברכה שלא שמע! שני מהלכים:

(1) מכיוון שהוא חייב בברכה, אם יאמר אמן זה יהיה כאילו הוא כבר אמר (כפי שלמדנו קודם שאמן הוא כאילו אמר את הברכה), ואז הוא לא יוכל לברך בעצמו — אבל הוא לא באמת שמע כראוי.

(2) הוא לא יענה אמן כי הוא יחשוב שהוא כבר יצא, אבל באמת הוא לא יצא.

3. **במי שאינו מחויב:** אדרבה, הוא כן יאמר אמן — כל אחד אומר אמן. החילוק הוא רק במחויב, שם זה יכול ליצור בעיה.

הלכה: ברכה שאינה צריכה — ברכה לבטלה

"כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנושבע לשוא."

פשט:

ברכה שאינה נחוצה היא כאמירת שם ה' לשווא — מאותה קטגוריה כמו שבועת שווא.

חידושים:

1. **אפילו שבח לה':** אפילו אם אומרים שבח לה', אם השבח הספציפי לא מתאים לך עכשיו, זו בעיה.

הלכה: תינוק שלומדים אותו ברכות

"תינוק שמלמדים אותו ברכות כתיקונן, אפילו שלא בטובת עצמו — הרי זה משובח."

פשט:

כשמלמדים ילד ברכות, אפילו הוא לא עושה אותן לצורך עצמו, זה משובח כי כך הוא לומד.

הלכה: עונה אמן אחר עצמו

"העונה אחר עצמו אמן — הרי זה משובח, כדי לרזו עצמו. אבל העונה אמן אחר ברכתיו — הרי זה מגונה."

פשט:

סתם לענות אמן אחרי עצמו (בהקשר מתאים) הוא טוב. אבל אחרי שאומר ברכה, מיד לתפוס גם את האמן — זה מגונה.

חידושים:

1. **המשל:** זה כמו אדם שצוחק על הבדיחות שלו עצמו. אתה המברך — זה המקום המכובד שלך. תן את האמן לאחר. "אתה רוצה להיות גם הרבי וגם הגבאי? אי אפשר להיות כך."

2. **מהו "מגונה":** המעשה מגונה, לא האדם.

3. **[סטייה:]** זה מושווה למנהג בבתי כנסת שהקהל תופס גם את החלק של שליח הציבור — למשל הש"ץ אומר "גדלו" והקהל גם אומר "גדלו" במקום רק את חלקם. "אי אפשר לתפוס את שני צידי הפאזל."

הלכה: סוף ברכות אחרונות — היכן כן אומרים אמן אחר עצמו

"מסיבה עם יין נסך"), אז **בדיעבד פוסקים כהראב"ד** שכן יברך. אבל לתחילה בוודאי לא לאכול דברים אסורים – "לא לעשות את המסיבה".

תמלול מלא

הלכות ברכות פרק א' – מצות עשה אחת: לברך את השם אחר אכילה

הקדמה: ברכות כסימן האחרון בספר אהבה

רבותי, אנו לומדים פרק רמב"ם, הלכות ברכות פרק א'. הסימן האחרון של ספר אהבה הוא הלכות ברכות. ברוך השם, כבר למדנו את ספר אהבה, כבר למדנו קריאת שמע, תפילה, תפילין, מזוזה, ספר תורה, קריאת התורה, ברכת כהנים, וכן הלאה. וכאן אנו הולכים ללמוד את המצווה הנפלאה של ברכות.

תחילה נברך את הרב ר' יואל ורצברגר, ראש הנדיבים של בית המדרש שלנו. בעזרת השם, יהיו בימים אלה מסע גיוס לכבוד כל בית המדרש שלנו, והציבור ישתתף בכל המצוות והמעשים הטובים שאנו עושים, במצוות לימוד התורה בעיקר. ובכן, ואנו נברך.

מצוות ברכות היא הוכחה להכרת הטוב. זה חיים, אנו הולכים להראות הכרת הטוב לר' יצחק, ולבית המדרש שלו, ולכל התורה שאנו לומדים כאן.

מנין המצוות: מצות עשה אחת

אם כן, אומר הרמב"ם הקדוש, הלכות ברכות. אומר הרמב"ם, הרמב"ם מתכוון כאן, באיזו מצווה מדובר? **מצות עשה אחת, מצות עשה אחת, והיא לברך את השם הקדוש ברוך הוא אחר אכילה**, לברך את הקב"ה, שמו יתברך, **שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך"**.

לא כתוב שזה דבר גשמי, כן, כתוב את הקב"ה. מעניין, ואחר כך כתוב כן "לברכו יתעלה", לברך אותו. איך כתוב? כך כתוב במילים אחרות? אה, בספר המצוות.

המצווה היחידה דאורייתא בהלכות ברכות

זה מעניין, כי הלכות ברכות נלמד שנים עשר פרקים, הרבה מאוד הלכות, אבל מדאורייתא רק עיקר מצוות ברכה שהיא מן התורה היא ברכת המזון, הברכה שצריך לברך אחרי האכילה. וזה עצמו, לפי כמה ממפרשי הרמב"ם, איך לומר, שצריך שם גם להודות על ארץ ישראל ועל תורה, ודברים כאלה הם דרבנן. אבל עצם המצווה להודות על האכילה, זו היא מצוות ברכה מדאורייתא.

מכאן יוצאות הרבה מאוד ברכות מדרבנן, אפילו על אכילה מועטת, ולא רק אחרי האכילה, אלא גם לפני האכילה, ולא רק אכילה, אלא גם הנאות אחרות, ואחר כך באות עוד ברכות על הודיה לקב"ה על ניסים ועל דברים טובים שקרו, וברכות על מצוות. כשם שצריך להודות לקב"ה על ההנאה מהאכילה, צריך להודות על ההנאה מהמצווה, או על המתנה של המצווה.

הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת" – פשוט ודרש

אז איך מבינים את זה? יכול להיות שכביכול כמו שלמדו למשל ברכת תפילה, או משהו קצת אחר, כי זה לא ממש ככלל, ברכת המזון היא לא כלל, זה משהו הרעיון של עשיית ברכה לקחו משם, ואחר כך... הרמב"ם מדבר על זה בהתחלה, הוא לא אומר סברא על כך, אבל הוא אומר לכאורה פשוט מה שקרה, אז שם לא צריך לנסות להבין.

הלכה א: מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון

בסדר. אומר הרמב"ם כך: מצות עשה מן התורה, ראשון כל, הוא אומר הרמב"ם כך: **מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון**, אחרי אכילת מזון, כלומר אחרי אכילת כזית שיעור, צריך לברך. **שנאמר**, כתוב פסוק, **"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך"**. כך לומדים חז"ל.

כלומר, היה אפשר ללמוד את הפסוקים ההם שזה חלק מתיאור הברכה, כמה טוב יהיה, הולכים לארץ ישראל, תאכל את הפירות, ומודים לקב"ה. לא ברכה כל כך פורמלית, אבל חז"ל למדו את זה כך שזו מצווה.

דיון: הפסוק כתיאור או כמצווה

דובר 1: אפשר לומר שזה כמו חלק מהברכה. אבל אפשר באמת ללמוד, כמו שאמרת קודם, שבאמת כך צריך לעשות את הברכה. הפסוק כתוב כביכול, פעם אחת תהיה שבע, תברך את הקב"ה. לא אומר שתהיה שבע, תברך את הקב"ה. "וברכת את ה' אלקיך" לא על השביעה ספציפית. זה מתאר שאדם יהיה לו חיים טובים. כשלאדם יש חיים טובים, הוא מודה לקב"ה. אבל פעם אחת חז"ל הוציאו את זה מה"ואכלת ושבעת וברכת", זה כמו מצווה אחת, ענין אחד.

דובר 2: טוב מאוד, אבל אדרבה, בברכת המזון מודים באמת על ארץ ישראל, על יותר דברים...

דובר 1: לא, חז"ל הוציאו את זה מההקשר שמסביב. אף אחד לא יאמר שברכת המזון היא מצווה שתלויה בארץ. הם הוציאו את זה מההקשר שמסביב. הם אמרו שזו מצווה כשאתה אוכל ואתה שבע, תודה לקב"ה. אבל ההודיה, רואים מהנוסח לכאורה, ההודיה היא לא רק על עצם השביעה, יש ארץ, ואולי על הרבה דברים אחרים אחר כך.

אז יכול להיות... אני חושב עכשיו, אתה אומר אני צריך לחכות לעוד מעט, אבל אני חושב עכשיו שאולי בגלל זה יכול להיות שזה מקור לכל הברכות במובן מסוים. להיפך, מזה שהפשט הפשוט הוא אחד ברור, מובן שמסכימים שהשני עומד. קשה לומר על זה, כי כבר ראינו.

מדאורייתא – רק כשהוא שבע

אם כן, אומר הרמב"ם, **"ואינו חייב מן התורה אלא אם שבע"**. מן התורה חייבים לברך רק כשהוא שבע, **שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת"**. כשתהיה שבע, אז תברך. וזה מן התורה. מן התורה רק אחרי ורק כשהוא שבע. שני התנאים צריכים להיות: אחרי אכילה זה צריך להיות, ורק כשהוא שבע.

תקנת חכמים – כזית בלי שביעה

והרבנן, החכמים, הוסיפו שאפילו **אכל כזית מברך אחריו**. קודם הוסיפו דבר אחד: הם הורידו את השביעה. טוב, ששביעה היא יחסית. אם אכלת כזית, שזה גם שיעור, זה לא סתם ליקק משהו, אכלת כזית, אתה גם מברך. נכון, אבל זה לא שיעור שביעה, זה שיעור אכילה, אפשר לומר. שיעור אכילה, מינימום אכילה הוא כזית. שביעה היתה משהו יותר, לפי האדם, או אולי יש שיעור אחר שנקרא שיעור שביעה.

דיון: למה הוסיפו חכמים כזית?

דובר 1: מה הדבר? איך עובד דבר כזה? התורה אמרה שרק אז צריך לברך. אני מתכוון, אולי כי אז אדם בשמחה ממה שאכל והוא שבע. למה הוסיפו החכמים? אני לא מבין מה... במיוחד אחר כך נראה שברכות זה לא כמו תפילה, שאפשר גם להתפלל תפילת נדבה. ברכות זו היתה כל הדאגה שאסור לברך ברכה שאינה צריכה. אבל בכל אופן, כך זה, שחז"ל הוסיפו שגם כזית.

דובר 2: לא, אני חושב למשל, שאנשים התחילו לאכול אחרת. יכול להיות נגיד שיש אדם שיש לו סוג של דיאטה שהוא אף פעם לא נעשה לגמרי שבע, הם אוכלים ארוחות קטנות, הם מחזיקים באכילת כזיתים. חז"ל רצו שגם אדם שחי רק מכזיתים יהיה לו גם הזדמנות לברך. או כשאנשים נעשו עניים יותר שמחו אפילו עם פחות. או חז"ל בכלל לא סברו שזה אומר שמח, אלא התורה לא רצתה להטריח על אדם. חכמים...

דובר 1: נכון, הייתי חושב כך. זה בא מהגמרא, נכון, עד כאן מובן. הייתי חושב אולי כך: אנחנו למדנו שהפשט הפשוט הוא כמו שאתה אומר, שברכה שייכת לפרשת עקב, כי יהיו מרוצים וטוב, ואז "וברכת את ה'". ואם כך, זה שהגמרא אומרת שמן התורה חייבים רק ו"שבעת" זה גם קצת מדרש. כלומר, אם מעמידים את זה על פי הלכה, אומרים מתי, אבל אם לוקחים את

מושג בהלכות קדשים, שאם נהנים ממשוהו ששייך לגבוה, לקב"ה. זה לכאורה לא אומר שהוא מעל להלכה, שהוא צריך לשלם קרן וחומש, אבל זה כביכול כמעילה.

זה מעניין, לא כתוב כביכול מעל. כתוב הוא... שהחכמים הוסיפו דבר חדש, שאי אפשר לקחת... זה לא פשט שרק כשאתה שמח תודה לקב"ה, אלא תזכור כל הזמן שכל מה שאתה לוקח, או כל מה שאתה אוכל, לוקח ממה ששייך לקב"ה.

לשון הרמב"ם "מעל" – בלי סברא

הרמב"ם לא אומר את זה מאוד ברור, מעניין. הרמב"ם לא אומר כי זה של הקב"ה ואתה לוקח את זה ממנו, כמו שחז"ל אומרים. הרמב"ם לא אומר את זה, הוא לא שם... הוא לא מסביר את הסברא, נכון? הוא לא אומר שזה שייך לקב"ה ואתה לוקח את זה. כמו שהגמרא אומרת, כביכול גזלת. כי מעילה הולכת לדבר אחר. אבל זה פרטים, אבל מה שהגמרא אומרת את זה כן יותר ברור, וזה לא שם יכול להישמע מקראות...

לא, זה שני דברים אחרים. יש סברא אחת בגמרא, "עתיד אדם ליתן את הדין על כל מה שראתה עינו ולא אכל", והרמב"ם לא מסביר את הסברא של זה. אחר כך יש, זה מראה לכאורה רמו.

הלכה א (המשך): מעילה בקדשי שמים, ברכות דרבנן, ודין מטעמים

הלכה א (המשך) – היסוד של ברכה לפני אכילה: מעילה בקדשי שמים

דובר 1:

מעילה היא בדרך כלל מושג בהלכות קדשים, שאם נהנים ממשוהו ששייך לגבוה, לקב"ה... זה לכאורה לא אומר שהוא מעל להלכה, שהוא צריך לשלם קרן וחומש. אבל זה כביכול כמעילה. מעניין, לא כתוב כביכול מעל.

כתוב כאן, שאי אפשר לקחת, זה לא פשט שרק כשאתה שמח תודה לקב"ה, אלא שתזכור כל הזמן שכל מה שאתה לוקח, כל מה שאתה אוכל, לוקח ממה ששייך לקב"ה, וממילא צריך... הרמב"ם לא אומר את זה מאוד ברור, מעניין. הרמב"ם לא אומר כי זה של הקב"ה ואתה לוקח את זה ממנו, כמו שחז"ל אומרים. הרמב"ם לא אומר את זה. הוא לא שם, הוא לא מסביר את הסברא, נכון? הוא לא אומר שזה שייך לקב"ה ואתה לוקח את זה. כמו שהגמרא אומרת כביכול גזלת, כי מעילה, הוא הולך לשים את זה כי הוא רוצה לצאת ידי חובת ברכה. אבל הגמרא אומרת את זה כן יותר ברור, או לא?

דובר 2:

לא, זה שני דברים אחרים. יש סברא אחת בגמרא, "אסור לאדם ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה", והרמב"ם לא מסביר את הסברא של זה. אחר כך יש לכאורה המשך של אותו רעיון, כתוב כביכול מעל. לשון הגמרא היא "כאילו נהנה מקדשי שמים". הוא מביא באמת שהרמב"ם הביא באמת את הסוף, לא את הסוף, הוא מביא את הגמרא השנייה. הוא לא מביא את עצם הדבר שכביכול... שזה קניין ששייך לקב"ה ואנחנו לוקחים את זה. הוא בכלל לא אומר את זה.

דובר 1:

אם כן. נכון. מעניין. אולי הרמב"ם מבין שזה פשוט? אולי אחר כך... אה, אני חושב כך: בסוף הלכות ברכות יש רעיון השקפתי שהוא מבין בסוף הלכות ברכות. כאן כבר? לא, סוף הלכות ברכות. כאן הוא הולך לדבר על ברכות יותר, אבל סוף הלכות יותר. יכול להיות שהרמב"ם לא הבין שהעולם... צריך לחשוב על התיאולוגיה שבזה. צריך לחשוב, זה מאוד מעניין, כי האדם של התורה חי בטבע שלו. כשהוא מרגיש מרוצה, הוא מודה לקב"ה. חז"ל עשו כאן לגמרי צורה אחרת בכלל. האדם עני, הוא רעב, הוא עדיין בכלל לא מרוצה. הוא צריך לברך, אבל מסיבה אחרת. הוא יברך כי הוא הולך לאכול, מסיבה אחרת לגמרי. יש לו תענוג באכילה, זו קבלת עול נפלאה. התורה כאן, אבל זה סוג של טבעי, אוכל מונח על הארץ, אתה יכול לאכול, כשאתה שמח תודה לקב"ה. זו הכרת הטוב, זה דבר יפה. כאן אומר לא, האוכל לא שייך לך.

זה לא החוצה על הלכה פורמלית, זה כתוב "ושבעת", פשט שצריך לאכול עד שביעה. אבל אפשר גם להרחיב את אותו רעיון של התורה, שכשאוכלים, "ואכלת ושבעת", שאכלת, אתה לא שבע, בסדר, אתה לא שבע, אז מה?

דובר 2: אני לא מבין מה אתה אומר. עצם הדבר שהם מחדשים שחייבים רק בשביעה זה גם חידוש מהרבנן.

דובר 1: אם רוצים לחזור לפשיטות המקרא שמדבר, הגיוני לומר ש"ושבעת" הוא כזה, שהכל הוא תיאור. לא אומרים שתברך את הקב"ה. אלא מתארים, מתי זה זמן שאדם שמח ומברך את הקב"ה? כשהוא במקום טוב, הוא אכל, הוא שבע. אבל מכאן רואים גם שאז זה כשאדם מברך את הקב"ה, מדאורייתא.

חידוש: מדאורייתא – ברכה על מצב האדם, מדרבנן – ברכה על הנאה

תרגמתי את זה כך שמדאורייתא האדם מברך על שביעות רצונו, על זה שהוא שבע, שהוא רגוע, כביכול כשהאדם שמח. החכמים העלו את זה על דברים, כל פעם שיש לו טובת הנאה מהעולם. תראה, בוא נלמד את החלק הבא, הוא יאמר את זה שם. זה מעניין, אבל מדאורייתא זה כמו כשאדם במצב מסוים, שיודה.

חז"ל אמרו, האדם לא מודה על זה שהוא שבע, שהוא שמח, אלא על כל הנאה שיש לו, יותר על המאכל, על האכילה. הם הורידו את הברכה מהאדם, שזה מצב מסוים של האדם, והעלו את זה שזה מצב על כל מיני נבראים, על כל מיני מאכלים. אבל הם עדיין עשו חילוק, שזה מדאורייתא, הם זוכרים עדיין את החילוק.

הלכה ב: ברכה ראשונה – תקנת חכמים

מדברי סופרים יאמרו גם שבועה. ועוד דבר מעניין, מדברי סופרים עשו דבר אחר לגמרי: אחר שישנו שבעים, כשאנו מרוצים. מדברי סופרים עשו דבר אחר לגמרי: שכשמתחילים לאכול, כשעדיין בכלל לא מרוצים, צריך לברך. מברכים שיהיו מרוצים, שיאכלו. "לברך על המאכל".

הסברא של "אסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה"

על זה אומרת הגמרא שיש סברא, "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה". נראה שהברכה תחילה היא לא על הנאה. זה לא כמו שמודים לקב"ה על ההנאה. אגב, זה שאנו אומרים, זה יותר כמו שאומרת הגמרא, כן, הציבור יודע את הגמרא, כל אחד יודע את הגמרא של "השמים שמים לה". זה יותר כמו הכרה שכל העולם שייך לקב"ה. זה קצת אחר...

חידוש: החילוק היסודי בין ברכה ראשונה וברכה אחרונה

בוא נחשוב, האדם שהפסוק מתאר, לא עולה לו בדעת להודות לפני כן. הוא אדם שחי עם הטבע, הוא במצב רוח רע, הוא מחפש אוכל, והוא לא חושב על אנשים. אחרי שאכל והוא שבע, אז הוא מודה לקב"ה, תודה על האוכל.

אומרים חז"ל, באמת האדם לא חי כולו עם עול מלכות שמים לפני כן. כשהוא שמח, אז הוא מודה. אומרים חז"ל, אדם צריך כל הזמן לזכור, הדבר שאני הולך עכשיו לאכול, את זה נתן לי הקב"ה, אני צריך עוד לפני כן לברך, שלא אהיה כמו גולן. זה מאוד מעניין מה שעשו כאן, כן?

ברכה על ריח ועל כל הנאה

אומר הרמב"ם הלאה, וחז"ל הוסיפו עוד, לא רק על מאכל, אלא אפילו על ריח, אפילו אם היתה לך הנאה. זה לא דווקא, לא מדברים לאו דווקא שביעה ולא דווקא לחם, אלא כל דבר שאוכלים, ולא רק זה, אלא כל דבר שיש הנאה, אדם מריח ריח טוב, קודם יברך על ההנאה מהריח שהקב"ה נתן לו, ואחר כך יהנה בה, ואחר כך יהיה לו הנאה מזה. ואפילו לא היה לו לאכול ולשתות כלום, אפילו לא היה לו אפילו טיפה כמו כזית, אפילו אדם מתכוון לאכול קצת מעט, גם הוא מברך ואחר כך יהנה, הוא קודם יברך ואחר כך יהנה.

"וכל הנהנה בלא ברכה מעל"

אומר הרמב"ם הלאה, וכל הנהנה בלא ברכה מעל. מי שנהנה בלי ברכה, הוא לא עשה לפי תקנת חכמים, הוא נהנה לפני האכילה, אני מתכוון, הוא נהנה לפני עשיית ברכה, הוא מעל. מה זה אומר מעל? מעילה היא בדרך כלל

מהקב"ה אוכל. זה פשוט. בדרך כלל אחרי האכילה, כשהוא שבע, בדרך כלל להיפך: "שמנת, עבית, כסית", "אין ארי נוהם אלא מתוך קופה של בשר". להיפך, כשאדם שבע, בדרך כלל אז שוכח "ושכחת את ה' אלקיך". הברכה כאן היא שאפילו כשאתה שבע, לא תסתובב ותהיה עסוק רק בתאוות שלך, אלא תברך את הקב"ה.

דובר 2:

אוקיי, שניהם אמת. לא, לא, אם כך נכון שהחכמים לא הוסיפו. החכמים אמרו לפי התורה, והפשט הוא שכשאדם עדיין לא שבע... אחר כך זוכר עוד שליש שעה.

דובר 1:

צריך ללמוד שם את העמוד הראשון בכיצד מברכין. זו לכאורה הסברא של ספק קל וחומר שהגמרא במסכת פסחים אומרת, שאי אפשר לעשות קל וחומר. אני לא זוכר מה הסוף. אבל בכל מקרה, נמצא את זה יותר מאוחר. הגמרא לא מסכימה בסוף עם הקל וחומר. אוקיי.

הלכה א (המשך) – דינים דרבנן: ברכה ראשונה, ברכה אחרונה, ברכת הריח

דובר 1:

בואו נאמר את הרמב"ם הלאה. מלבד זה, אוקיי, וכן. **החכמים הוסיפו לעשות ברכה. אחד, שאפילו לא שביעה אלא כזית חייב בברכת המזון, דין דרבנן. ודין דרבנן שעל כל מאכל או על כל הנאה, כמו ריח – זה מעניין, הוא לא אומר איזו הנאה יש, הוא מונה ריח – יש לעשות ברכה.**

דובר 2:

אני היחיד, מה עוד יש שזו ההנאה הגרועה ביותר? אני לא יודע, הנאה משמיעת בדיחה טובה. אני לא יודע, בינתיים. הנפש החיים שואל על מצוות עונה וכדומה. אוקיי, אבל באמת אין כאן תקנת חכמים. אפילו ללכת לבית הכסא, זו הנאה, יש ברכת אשר יצר, שזה דבר אחר, זו ברכת השבח. אבל לכאורה זה באמת היחיד שאני חושב. מה יש חידוש? כל הברכות, ברכת הפירות, מה יש עוד? מיד יש ברכת הריח, אין עוד משהו. או בריות טובות ואילנות טובות להנות בהן בני אדם, כשרואים דברים יפים. זו לא הנאה, אולי פסיכולוגית. אילו הנאות נוספות יש? זה בעצם מה שיש. חוץ ממה שאתה אומר, הקשר של עונה וכו'.

דובר 1:

אוקיי, עוד דבר, וכן. **וכן בדברי סופרים, לברך אחר כל אוכל ושתיה.** כלומר, כמו שאמר שעושים ברכה על כל דבר שאוכלים, גם אחרי כל דבר שאוכלים ושותים. החכמים הוסיפו שאפילו כזית מלחם, צריך ללמוד ברכת המזון. אבל ברכה חדשה ממין אחר, הוסיפו על כל דבר שאוכלים, כל שהוא, רביעית או כזית. לא, כלומר, כן, אתה מסכים. כל שהוא, הדגש הוא על כל מדאורייתא זה על מזון, והם עדיין לא אמרו מה זה מזון, אז. אנחנו מבינים שזה אומר לחם, אולי זה אומר יותר. והמדאורייתא היא מזון, ומדברנן זה על כל אכילה. אז זה הולך ביחד עם הכזית, חתיכה. כל דבר שנקרא אכילה יש ברכה לפניו, וגם ברכה אחריו. הולך מאוד יפה.

הלכה א (המשך) – דין "מטעמס" (טועם ואינו אוכל)

דובר 1:

אומר הרמב"ם הלאה, "ומטעמס, מה שאדם טועם, הוא לא אוכל כי הוא רוצה עכשיו לאכול ארוחת בוקר, אלא הוא מבשל, הוא טועם. כן, יום שישי, אנחנו לומדים עכשיו יום שישי. שאלתי את הילדים שלי בשבוע שעבר, מהי המצוה הארוכה ביותר? אמרתי המצווה של טועמים. מתחילים ביום חמישי בלילה, הילדים מרחים לי, עושים, אנחנו מנשנשים, אנחנו אוכלים כאן קצת, וזה עד מוצאי שבת. עכשיו, לא מטעמס, אנחנו הולכים עכשיו לאכול, כי אנחנו רעבים. זה מין אחר, אנחנו אוכלים סתם כי אנחנו עובדים לשבת, זה מין אחר.

אבל מטעמס, מי שטועם, זו ברכה לבטלה, והוא עובר נר וללא חרב. כי זה לא אומר ההנאה של אכילה, או שזו לא אכילה רשמית.

המשך הלכה א – טעם ברכת המזון

זה לא הכרת הטוב, זה דבר אחר לגמרי. זה יותר כמו... לא, הראשון, החומר, להיפך, אמרתי שהוא עושה את זה כמו לאו. זה לא שייך לך, אתה לא רשאי לקחת מהתורה עצמה. כן, אבל אני אומר שהגמרא... הם לא אומרים שזה גזל, הם לא אומרים שעוברים על גזילה דרבנן. החכמים רק רצו שיהיה לנו את הרעיון שזה כאילו גנוב. לכן זה שלך, אין בזה שום דיני גניבה. זה ברור, זו הקושי בזה. אני אומר מעילה, אני לא אומר גזל.

דובר 2:

לא, לא, אני רוצה להוציא עם זה... כן, הגמרא כתוב גם גזול. לא, כתוב גם גזול הקדוש ברוך הוא וגזול כנסת ישראל. כתוב. אבל הגמרא מביאה רק את המועל בקדשי שמים. זה מאוד מעניין. כי מועל בקדשי שמים זה כן משהו שאינו גזל. כשהגמרא מביאה על הרמב"ם, מביאה שאתה יכול לאכול את זה. הבשר יכול הכהן לאכול. הגזילה מעני, שם זה לא לפי ההלכה. הוא מתכוון לדבר אחר, הוא מתכוון לדבר אחר. זה מילתא דאתיא מכלל...
דובר 1:

לא, אני חושב, אני רק רוצה להוציא שמעילה אינה ענין של גזילה, זה ענין של רשות. אני שומע, אני שומע, אני שומע. אולי לכן מביא הרמב"ם את הלשון ולא את הלשון של גזילה. כן, לא גזילה, זה זה. אבל גזילה גם, אתה מבין, כולם מבינים, שניהם קולות. אני רוצה להוציא שזה טעם אחר לגמרי. זה לא הענין של הכרת הטוב. אתה יכול לקרוא לזה הכרת הטוב במובן רחב יותר, אבל זה יותר דבר כזה שהעולם לא שייך לך. לא כמו שאתה אומר, הוא רעב. הגמרא אומרת אפילו קל וחומר כזה, ואחד מחזיק לי מהגמרא, כשיצא רעב יברך, כשיצא שבע יברך כל שכן. כי הגמרא מבינה שהברכה היא יותר כמו נטילת רשות. אני נוטל רשות מהקב"ה לאכול את האוכל שלו. לא שהקב"ה נתן לי, אני מודה לו על כך. זה האוכל של הקב"ה, אני מבקש ממנו רשות.

ברור שלא מדברים כאן על גזל ממש, כי אחד היה יכול לשאול שאלה כזו, שמונה מיליארד בני אדם אוכלים כן את הסחורה הגזולה, וכתוב שבעל הבית לכאורה מסכים עם זה. בעל הבית שמחזיק מאחד שנתון כבר אינו גזלן. בעל הבית מפקיר את זה, או שבעל הבית אפילו מרשה. אז לכן אני אומר, "כלי נהנה ולא מקדשי שמים" זה פשט, אתה משהו לא על הרשימה. זה כמו שאחד מחלק לכל אחד, אבל יש לו סדר מסוים. אתה צריך לוודא שאתה על הרשימה. אחד בא, הוא לוקח שם מהקמחא דפסחא כשלא היה שום כרטיס עם שמו. זה לא גזלן.

מעיקרא העזרה מלאה בשר לכל הכהנים. אני שומע, אני שומע. אבל הוא תופס משהו שלא שייך לו. זה שלך, כי בעצם התורה רואים שלא צריך להיות שייך לך בכל מקרה. אתה מודה לקב"ה שאכלת את זה. זה כן קיים. יש לך זכות. הברכה עושה לך את הזכות. יכול להיות שזה בא מהפסוק האחר. צריך לעיין, צריך להיות מדייק בפסוקים שעומדים לידו. אני לא רואה את הסדר של "זכרת את ה'", ושכבר לא תחשוב ש"כוחי ועוצם ידי", סוג הלשונות האלה.

דובר 2:

יכול להיות שהתשובה על מה שאתה אומר משמונה מיליארד בני אדם, יכול להיות בדיוק שאם הגמרא אומרת שברכה היא סברא, יכול להיות שזה מחייב גוי גם. זה לא דבר יהודי, לא דבר שהחכמים לא היו. זו סברא שהעולם שייך לקב"ה, כי יש שבע מצוות בני נח, למשל. זה גם כולל בוודאי כל הסברות, כל הדברים. יכול להיות כמו כל גזילה שבן נח מצווה עליה. עד כדי כך לא אמרתי. אבל אני אומר שזו סברא שהעולם שייך לקב"ה. אפשר לחשוב על זה שזה סוג אחר של מבט. העולם שייך לקב"ה, בקש רשות. כמו שאתה אומר, שים את עצמך על הרשימה, או שלפחות מודים ומכירים לו שאתה לוקח ממנו.

דובר 1:

זה מעניין, אפשר לחשוב בדרך אחרת על מה שהתורה אומרת "ואכלת ושבעת וברכת". אפשר לומר בדיוק להיפך. כשאדם רעב, הוא צריך לבקש

דובר 2:

יש מי שאומרים שאחרי זמן מסוים שתופסים, הוא שבע ממה. והם שואלים את עצמם החכמת שלמה, אם האדם מסיים את עבודתו במסעדה, והוא עכשיו שם, כי הוא כל כך טעם, למה לא יבנטש אז?

דובר 1:

לא, זה לא שהוא מביא שם. הוא מביא שם את הדעה שהריב"א אמר, וצריך לעיין השיעור לא מספיק מה שכתוב שם. לא, הריב"א אמר שמטעמס אומר שהוא לא בולע, הוא לוקח טעימה והוא יורק את זה. אבל אם הוא אוכל את זה כן, יש בדיוק עבודה עם הרבנים.

אבל הרמב"ם לא עושה את החילוק. הרמב"ם לא אומר את החילוק. אחרים יש להם שני דברים לגבי מטעמס. ההלכה של מטעמס מתחילה בתענית, שם הגמרא אומרת שטועמים בתענית, אין בעיה עם תענית. שם מבינים יותר טוב למה הראשונים יכולים לומר, מה זה אומר, הוא אוכל כזיתים שלמים? הם אומרים שזה חייב להיות שהוא לא נעשה שבע, או שזה חייב להיות פחות משיעור, או כ"י...

אבל הרמב"ם לא מזכיר את כל הדברים האלה. לכאורה, הרמב"ם מדבר שלענין ברכה, אין כאן שום הנאה של קביעות סעודה. הטעימה היא חלק מהעבודה, היא חלק מהבישול.

דובר 2:

נכון, אבל קביעות סעודה בוודאי לא צריך, כי אמרת קודם שצריך להיות "any" רביעית, זה דברי סופרים. יכול להיות שזה פחות. אפילו אחרים ש... אבל כן, אתה צריך להיות רביעית, רביעית בבת אחת. לא הכל ביחד זה רביעית, נכון? כל שיעור הוא רביעית. אתה אוכל רביעית, זה... מה שהטבח הוא, הוא אוכל ביום שיש... אני מתכוון, הוא אוכל רביעית. אפילו על פי רוב רוב לא צריך להתחיל. זה חידוש גדול, אמת? כן. אבל צריך להבין את רבי יואל, מה הוא אומר? רביעית בבת אחת, או שבמשך הזמן הוא אוכל רביעית?

דין מטעימה ושיעור רביעית; ברכות המצוות ולזכור את הבורא תמיד**המשך דין מטעימה – שיעור רביעית לברכה ראשונה ולברכה אחרונה****דובר 1:**

מה הקולא הקטנה כאן? אדם עומד במסעדה היום והוא ממשיך בכל בקבוק לטעום קצת. בודקים אם במשך היום הוא אוכל רביעית?

דובר 2:

אני מתכוון כל כך זה פשוט, עכשיו אתה מדבר על הברכה האחרונה או הברכה הראשונה? מטעמס זה אפילו לא ברכה ראשונה, לא רק הברכה האחרונה. אפילו הברכה הראשונה לא צריך להיות. זה חידוש גדול יותר, אמת. אבל צריך להצטרף רביעית. מה הוא אומר? רביעית בבת אחת, או שבמשך הזמן הוא אוכל רביעית? את זה עדיין לא למדנו. לכאורה הפשט בענין של אכילת קבע, וכן הלאה, לא למדנו לרביעית. לכאורה בבת אחת. כי כל המילה של מטעמס היא שהוא אוכל, שהוא טועם.

אבל מטעמס גם לא ענין של אכילת קבע. הוא לא אומר רביעית שבמשך השעה הוא אוכל רביעית. רביעית אומר שכל עוד אוכלים פחות מרביעית.

הסבר הענין פון מטעמס ושיעור רביעית

הייתי מתרגם כך, כך הייתי מתרגם מלשון הרמב"ם הייתי אומר כך: מטעמס זה סוג אחר של אכילה, זו לא אכילת הנאה, אלא אכילת טעימה, כמו, אתה יודע, זה מזכיר לי מהפרק הקודם שלמדנו שני פרקים אחרים בהלכות תרומות, שטועמים את התרומות, זו לא טבילה, אין זה גדר טבילה. כן, שם יש פסק הלכה מהשמה, אבל אין זה גדר טבילה, זו טעימה. זה בכלל לא גדר אכילה, זה רק טעימה. אבל אם טועמים רביעית שלמה, אז זה כבר הופך לאכילה. גמרא היא רק לשם טעימה, צריך שני תנאים, צריך להיות פחות מרביעית, ומטעמס.

חידוש: רביעית עושה חילוק גם לגבי ברכה ראשונה

לגבי ברכה ראשונה אבל, יש כאן דברים מעניינים. לגבי ברכה ראשונה הוא לא הולך על שיעור רביעית. כי כשאתה אומר שמטעמס זה כי אין זו אכילה רשמית, אין כאן שם אכילה רשמי. רשמית, כשאוכלים פחות מרביעית, אבל אוכלים סתם, אוכלים בעולם סוכריה, צריך כן ברכה.

כל הרביעית היא אבל ענין, כי אי אפשר עכשיו לומר שזה תלוי במה שהאדם חושב. אי אפשר לעשות שאכילה תהיה תלויה בדעת של כאן. אז אנחנו שמים את זה גם במידה מסוימת, כי אדם... כן, אבל תחשוב. מה שאני אומר, שהאדם שעומד במסעדה כל היום והוא טועם, הוא קורא לזה טעימה כי זה אחרי שיש לו קצת אצל המצפון שלו. אבל האמת היא שהוא אוכל! הוא מסתובב עם אוכל, הוא מחזיק אוכל. הוא קורא לזה טעימה בשביל המצפון שלו. אם אחד טועם, האם הוא מתכוון לרביעית? עם מי זה לא אומר ההוא! הוא חושב עם כבר, זה אומר הוא אוכל! זה לא עם חושב! אני לא חושב כך. רגע מכסה... מי יודע אני, המורה הוראה, אם מה שהוא טועם נקרא טעימה או אכילה. אז כמה זמן אפשר להוריד את זה עם הרביעית שלו? כי האדם יכול תמיד לומר, אה, אני טועם. כל חתיכה היא באמת רק מאה אחוז רק כדי לדעת את הטעם של המאכל. יש לך הנאה מהאכילה גם. אני חושב רביעית, אבל זכור בדרך כלל כאן, בדרך כלל רביעית זה רק אחד מברכה אחרונה, כן? ברכה אחרונה אפילו המוציא... מטעימה יש כאן חידוש שרביעית לכאורה גם על הברכה הראשונה. אבל הברכה האחרונה הולכת לכאורה על הרביעית? כי לפני כן הוא לא ידע שזה יהיה רביעית. הוא טועם, זה טעים לו הוא אוכל עוד קצת. הוא אוכל מטעימה, אולי זה מטעימה וטעים לו הוא לוקח עוד קצת. אז אם הוא הולך לקחת רביעית הוא צריך עכשיו לעשות ברכה אחרונה. לפניו הוא עסוק בטעימה. חשבתי שהמטעימה היא גם על הברכה הראשונה. אם הוא טועם רביעית שלמה הוא יודע כן, הוא עושה ברכה אפילו ברכה ראשונה. כי כאן היה משהו צודק, אני יודע שאין לי הוכחה לסברה שלי. זה מעניין שזה תלוי במצב הדברים, אבל אני רואה את זה שהמטעימה אינה אחד כשהוא לוקח כלי והוא הולך עכשיו לאכול שיעור כי הוא רוצה לטעום את זה, הוא לוקח כף והוא טועם. מאוד טוב, אבל אם אתה לוקח כף גדולה... אם אתה לוקח כף גדולה אז הוא כן עושה ברכה גם לפניו וגם לאחריו. אתה אומר חידוש שרביעית עושה חילוק לגבי ברכה ראשונה. כי זה, ההיתר כביכול של מטעימה הוא רק אם זה כולל גם שאין זו רביעית. כי בכלל, כי החכמים אמרו לך שאתה אוכל... אגב אתה לא אוכל לשם אכילה, אבל אתה למעשה אוכל כן. כשאתה אוכל פחות מרביעית אתה יכול לומר שאתה לא אוכל. אבל למעשה אחרי זה פשוט שזה צריך להיות רביעית. כי אפילו באכילה צריך... אמת, אמת. שזה הולך בעיקר על הלפניו. אני מאמין שהרבנים של היום לעולם לא יתירו את ההלכה של מטעימה, אני מכיר אותך, אני יודע איך זה עובד. כל פעם יגידו כמו שאתה אומר. אני לא סומך עליך, אתה אכלן. אבל יכול להיות שאחד הוא באמת טבח, ומן הסתם הוא יהיה גם.

הוראה מעשית לגבי מטעימה

דרך פשוטה, אם האדם בא לשאול, יש כאן, אפשר לסמוך עליו. אם הוא מאוד גס כי הוא עובד במסעדה... אין זו שאלה, הוא גס כי הוא עושה דבר עם זה, מה הוא יעשה? הוא לא אוכל אבל, הוא רק טועם.

הלכה ג – ברכות המצוות**דובר 2:**

ראיתי כבר שבועות, אומר הרמב"ם כך, מלבד זה שעושים ברכה על ההנאה, אמרנו, מן התורה מברכים על שביעה, מדרבנן מברכים על הנאה. וכאן בא דבר חדש, "כך מברכין על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה אותה". אותו דבר, גם יש לעשות ברכה על כל מצווה, או על כל מצווה, ואחר כך אומר, יש לעשות את זה לפני המצווה. לשון מעניינת, למה הוא לא אומר "לפני כל מצוה ומצוה"? הוא אומר "על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה אותה".

האם ברכה מעכבת**המשך שיעור - ברכות המצוות והנאה**

וכדומה. אבל זה סמוי, הוא לא אומר בפירוש שאני מודה להקב"ה או משהו. כשהוא אומר ברכת השם, הוא נותן משמעות למצוות, הוא מזכיר שזו מצוה מהקב"ה. טוב מאוד. אז יש לי שתיים... אפילו כשאין הנאה, ואין מצוה, צריך להודות להקב"ה, זה דבר נוסף.

שתי דרכים להבין "לזכור את הבורא תמיד"

יש לי שתיים... אני לא יודע איך אתה מפרש כאן. או אפשר לפרש שתי דרכים. אפשר לפרש שכל המצוות הן לזכור את הבורא תמיד, רק כאן לפעמים צריך לחשוב מה צריך לעשות. הנאה – מזכיר את הקב"ה על הנאה, מזכיר את הקב"ה על מצוה, ולפעמים אומר סתם שבח "ברוך אתה" כי אין את זה. או אפשר לפרש אחרת, כמו שלמדת לכאורה עכשיו, ששבח שהנאה ועשיית מצוה אינן לזכור את הבורא, זו קטגוריה אחרת, מודים להקב"ה, וחוזר מזה צריך גם לעמוד. יכול להיות, אני אצטרך לחשוב יותר, ראיתי שהרמב"ם מחזיק אני בספר המצוות מאוחר יותר בסוף הוא מדבר על זה. יכול להיות שהרמב"ם מבין, ומזה אני חושב שהרמב"ם הביא את הכלל כולו. שבאמת ברכות הנהגין היא גם רק לזכור את הבורא תמיד. זו דרך אחרת שמזכירים אותו. כמו שאתה אומר, אדם קצת אוכל, קצת הוא עושה מצוות, קצת הוא עושה את זה.

והראיה שנוטלים מהקב"ה היא גם לזכור את הבורא תמיד, הוא אומר שאתה צריך כאילו להסתכל על הבריאה שהקב"ה נותן. נכון. אז אני אומר שזו יותר הקושיה של לזכור, שאחד לא יקבל את הדבר כפשוטו שהקב"ה הוא עין הרע, זה בכלל לא. הקב"ה אינו עין הרע. זה ענין של לזכור את הבורא תמיד. אפשר לומר שזה זה. או לזכור את הבורא הוא עצמו דבר פרטי, אפשר עוד לחשוב כך.

למה צריך ברכות גם כשלא עושים מצוות

אוקיי, יוצא, נוטלים את כל הברכות. יש דברים מעניינים, אנחנו צריכים עוד להבין טוב יותר למה חז"ל התחייבו בזה. אדם אוכל כמה פעמים ביום, אדם אוכל כמה פעמים ביום, האם זה לא מספיק? צריך לזכור את הקב"ה כל רגע. אבל את זה עצמו הייתי עוד יכול לומר שאתה צריך להתפלל כל היום, תלמד היטב תהלים כל היום וכל הלילה, כשאתה ער תשיר. זה הישן הטוב שכתוב, כתוב לזכור את הבורא תמיד ולהודות לו. עכשיו, למה הם לקחו ביד את... אני מבין שלרמב"ם יש מקור, שמע ה' אלקיך, כי אם ליראה אותו, על זה הוא אומר שצריך לעשות את הברכות. ליראה אותו. אני חושב שבוודאי לרמב"ם היה איזה מקור, לשון מהגמרא הוא הבין. היפה ללב כותב כורת הברית על ברכות. אני לא יודע מה המקור שלו, אבל כך זה לכאורה. אה, כך אומר דווקא ר' יעקב קמינצקי כאן בפירוש על קיום ליראה. אבל הוא הוציא את היפה ללב, אני לא יודע.

אוקיי, בואו נלמד הלאה.

הלכות ברכות פרק א – נוסח הברכות ותנאי יציאת ידי חובה

מקור נוסח הברכות – עזרא ובית דינו

דובר 1: איי, מאיפה זה מגיע? המקור? הוא שואל, בוודאי לרמב"ם היה איזה מקור, איזה לשון מהגמרא, או משהו שכתוב הלשון "לזכור את הבורא" על ברכות. לא יודעים מה המקור, אבל כך זה לכאורה. אה, כך אומר דווקא ר' יעקב קמינצקי, הפירוש שלך על "כדי ליראה". אבל הוא הוציא את הדרושים, אז לא יודע.

אוקיי, בואו נלמד הלאה. האם עד כאן זה ההלכות, המצוה, כן?

דובר 2: לא, לא, אבל השאלה שלי היא עדיין שאלה. אדם מתפלל שלוש פעמים ביום, פלוס אומרים קריאת שמע עם זה, פלוס כל פעם שאוכלים, ספרתי את הכל, לפני האכילה, אחרי האכילה, כל פעם שמריח, וכל פעם שעושה מצוות. אז מה יוצא לך כמה פעמים ביום? מה עוד "לזכור את הבורא תמיד"? כמה עוד הם הוסיפו? מה הייתה המטרה שלהם? מאה פעמים ביום? אוקיי, כתוב כך, מאה ברכות זה מאה פעמים ביום. אבל מאה ברכות, מזכירים את הקב"ה הרבה יותר פעמים מזה, כי מתפללים, אומרים קריאת שמע, אומרים את כל הברכות. ברכות הן חלק מזה.

כי יכול להיות, הרמב"ם סובר כן שזה מעכב. זה דומה לברכות הנהגין בכך שכאילו אתה לא יכול גם לגנוב את זה, ממילא הברכה גם מעכבת. במצוה, אתה לא גונב, אם היה דבר גנוב לא היה כלום. למה לא היה? הוא נטל הנאה ממצוה. זו הנאה עצומה לעשות מצוה. מהי ההנאה? בלי רשות, בלי תודה. אני לא רוצה לומר את המילה הנאה.

צריך לחשוב, כי יש הלכה במצוות שעושים עובר לעשייתן, ואני לא זוכר מה הרמב"ם סובר לגבי זה. כאן אני חושב שזה לא מעכב, כן? הרמב"ם, יש דברים שעושים אחר כך, למשל תפילה, כן? עושים כן את הברכה אחר כך. כאן אני חושב האם זה מעכב. או אולי הרמב"ם, לפי איך שהרמב"ם מציג את זה, הוא לא אומר שזו ברכה, אלא הוא אומר כאן דין שהברכה עושים לפני כן. זה אחד מדברי הרמב"ם שזה ממש, הוא מציג את זה אותו דבר.

סברא של "נוטל רשות"

אולי אפשר לחשוב, חשבתי שאולי זה כמו עם נוטל רשות הוא אומר, כן? "לא יהנה אדם מן העולם הזה בלא ברכה". ברכה היא כבר כבוד מסוים לאדם. הנאה היא דבר פשוט, זו מצוה, לאו ליהנות ניתנו. אבל זה דבר שבקדושה, אתה עושה ברכה להקב"ה. מי נתן לך את הזכות לתת ברכה? אה, הקב"ה ציווה, לכן יש לי את הזכות, "נוטל אני רשות", כאילו אני חייב היה לעשות את הברכה עם עשיית המצוה. אפשר לחשוב, אבל זה לא כתוב. חוץ מזה, ברכות רבות, כן? אבל זה נראה קצת כמו שהמצוה יש בה הנאה. היית צריך לומר "כשם שמברכין על הנאה", לא, "כשם שמברכין על המצוה, כך יעשה על זה". אבל זה לא יכול להיות.

הברכה היא טובה מאוד. הרמב"ם לא מסביר לנו, הוא לא אומר לנו את הענין, הוא אומר כאן את ההלכה, הוא לא אומר כאן תורות.

ברכת התורה – דאורייתא או דרבנן

בעצם יש סברא שהתורה נתנה לנו את מצוות ברכת התורה, שהרמב"ם מנה מן התורה. אני לא זוכר. הרמב"ם כבר אמר ברכת התורה אחרי תפילה כבר למדנו על זה. הרמב"ם סובר לכאורה שברכת התורה אינה דאורייתא, אבל הרבה ראשונים אחרים סוברים שזה דאורייתא. יש פסוק מיוחד על זה.

אוקיי. הוא אומר, מאותו פסוק עצמו אתה רואה כבר את הענין של... זה לא כל כך רחוק מברכת המצוות, אלא זה יותר כמו שבח, כמו שאני מודה להקב"ה על האוכל, כך אני מודה להקב"ה על שנתן לי תורה, או "מעלה רחמים ודעת", או על שנתן לי תלמוד תורה, או על שנתן לי מצוות. אוקיי.

ברכות שבח, הודאה ובקשה – כדי לזכור את הבורא תמיד

דובר 2:

אומר הרמב"ם הלאה, "ועוד ברכות רבות תיקנו חכמים", עוד הרבה ברכות תיקנו החכמים, "דרך שבח והודאה או דרך בקשה". שני מינים נוספים של ברכות. או ברכות שמודים להקב"ה ומשבחים, משבחים ומודים. ועוד, גם "דרך שבח" פירושו תמיד מדברים בשבח הקב"ה בכלליות, ו"הודאה" פירושה על מה שהוא עשה לי. "ודרך בקשה", וברכות שהן דרך בקשה.

כל הדברים האלה הם "כדי לזכור את הבורא תמיד", שיזכרו תמיד את הקב"ה, "אף על פי שלא נהנה ולא עשה מצוה". כשאדם יש לו הנאה או אדם עושה מצוה, הוא זוכר את הקב"ה, הוא עושה את הברכה. זה נכון, בעשיית המצוה הוא זוכר את הקב"ה עם המצוה עצמה. אבל בכל אופן, אבל כשלא, הוא צריך להיות לו עוד זיכרונות. דרך אגב, אפשר בהחלט לעשות... זו לא קושיה. אדם יכול לעשות מצוה ולשכוח שזו מצוה. אפשר גם לעשות ברכה ולשכוח מהקב"ה.

הלוואי, לכל דבר יש שיעור. הוא אומר כבר "ברוך אתה ה'", כן, אבל על כל פנים, למה הוא צריך "לזכור את הבורא תמיד" אם הוא לא עושה שום מצוות? לא, זה כך, יש לי שתי דרכים להסביר. כלומר, או נאמר שמצוות מסוימות לא מזכירים ישירות את הקב"ה, לא מזכירים את שם הקב"ה במצוה. כשאדם מכניס סימן בשדה שלו, האדם חושב שהוא מקיים "לא תסיג גבול רעך"? הוא לא חושב. הוא מאמין שהקב"ה מנהיג את העולם, והוא מקיים מצוות, והוא מאמין בדרך הטבע, שהוא מזיז כל חבילה של אמונות

דובר 1: טוב, אומר הרמב"ם הלאה. לא, וזו השאלה. האם הרשימה הולכת רק על הדבר האחרון? אמרתי שזה הולך על כל השלושה. כך נראה לי. מישהו יכול להתווכח אם הוא רוצה.

הלכה ה – נוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום

דובר 1: אומר הרמב"ם, "ונוסח כל הברכות" – זה קצת מעניין שהוא אומר "ליראה אותו במצוותיו" כשהוא אומר על ברכות. למה הם לא דיברו על זה? הרמב"ם לא סובר ש... הרמב"ם סובר ש"ליראה אותו במצוותיו" – כי כל המצוות הן "ליראה אותו במצוותיו". לא, כי "ליראה אותו במצוותיו" זה דבר מעניין, כי זה שאתה הולך לזכור שהאוכל שלך בא מהקב"ה, זה יגרום שבעתיד תירא ממנו.

דובר 2: לא, לא, לא. "ליראה אותו במצוותיו" זה לא כל כך ישיר כמו התודה. עצם התודה היא יותר, אתה משתחוה להקב"ה, אתה אומר תודה. לא, חשבתי ש... אוקיי, כבר אמרתי פעם אחת. חשבתי שלהודות זה רק אמצעי לזכור, כי פשוט שהקב"ה צריך שידוד לו על דבר כזה.

דובר 1: טוב, אומר הרמב"ם הלאה, מאיפה בא הנוסח של כל הברכות? אומר הרמב"ם, "ונוסח כל הברכות עזרא ובית דינו תקנום". כמו שהרמב"ם אמר בהלכות תפילה גם כן, כי יהודים היו להם ברכות מעוותות. כלומר, עצם ההודות להקב"ה זה יותר בסיסי, לא משנה, זה עם הרבנים ומעלה. אבל הרמב"ם, כן, או גם הנוסח של כל ברכת המזון, כן, הרמב"ם אומר כך, אנשים אמרו דרכים מעוותות, תיקנו עזרא ובית דינו לשון יפה. לפי הרמב"ם, הוא כבר הזכיר שלוש פעמים את הדבר, יש ברכת קריאת שמע ויש ברכת תפילה ויש.

ואין ראוי לשנותם, אין ראוי לשנות את הלשון, ולא להוסיף עליהם ולא לגרוע מהם, לא להוסיף לשום לשון הברכות ולא לגרוע. אומר הרמב"ם הלאה, כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, כל מי שמשנה מלשון החכמים ברכות, אינו אלא טועה. הוא חושב שהוא עושה דברים טובים יותר, הוא חושב על לשון טובה יותר, אתה צריך לדעת שאתה טועה.

דובר 2: נכון, אבל הוא לא אומר בבירור שהוא לא יוצא, הוא צריך לחזור ולומר את הברכה בלשון הנכון. לא ברור. אבל הרמב"ם אומר לשון – אינו אלא טועה. צריך לחשוב, כי כשאומר בכל לשון, אומרים שיש ברכות הסמוכות, צריך שם ומלכות, ויש ברכות שאינן צריכות שם ומלכות, אילו הן אלו שבאות אחת אחרי השנייה כמו הברכה השנייה של ברכת המזון. וגם לא מזכירים מלך העולם, אלא מזכירים שם רק ברכה שיש בה כל הדברים למזון? אומרים לא, מלך העולם. הטעות היא שמלך העולם פלוס הוא סומך כאילו... זה סומך על ההיא כאילו זה המשך של ההיא. נכון. כן. אומר לי הלאה.

הלכה ו – בכל לשון, עם שם ומלכות וענין הברכה

דובר 1: כל הברכות כולן, מותר לאומרן בכל לשון, אפשר לומר בכל השפות, ובלבד שיאמר כענין שאמרו חכמים. פירושו שיאמר שם ומלכות, שיאמר באותו אופן. כי פירושו ברוך פרי עד שיודה על הדבר הספציפי על זה בשפה האחרת. לאמור כמו שתיקנו חכמים, כך לא משנים. אם הוא כן שינה מלשון חכמים, אז, מתי הוא כן יוצא? אם הזכיר אזכרה, אזכרה פירושה שם, הוא הזכיר את שם הקב"ה. "והזכיר אזכרה", הוא הזכיר שם ומלכות, "וענין הברכה", הוא הזכיר את הענין על מה שמודים, למשל שהקב"ה נתן לחם, "המוציא לחם". אפילו הוא אמר את זה בשפה אחרת, לשון חול, יצא.

הלכות ברכות – המשך דיני ברכות

זאת אומרת, הרמב"ם הכניס כאן שני דברים, וכאן הוא ענה על שאלתי. הרמב"ם אומר שלתחילה, "אין ראוי לשנות", צריך לעשות מה שכתוב בסידור, מה שאנשי כנסת הגדולה תיקנו. זה הנוסח שצריך לומר, ומי שעושה אחרת הוא טועה. אבל בדיעבד, כלומר למעשה, אם אחד כותב אפילו, לא רק אפילו הוא אומר מליצה אחרת, אפילו הוא אומר בכלל בצרפתית, כל עוד הוא מקיים את שני התנאים של שם ומלכות וענין

דובר 1: כשהרמב"ם אומר "ברכות שבה", מהו הנוסח הארוך של התפילה? זה יותר מ... כשהרמב"ם אומר כאן "תקנו דרך בקשה", הוא מדבר אולי מנדרים, כן? "דרך בקשה", אילו תפילות הן בקשה? אני מתכוון שהוא מדבר גם מ... הוא הולך על הלשון שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את התפילות והברכות.

מה קורה, יוסף? אתה לא מרגיש טוב? עצור את זה לרגע ולך לטפל בו.

"מצוות לאו ליהנות ניתנו" וברכת המצוות

דובר 1: אוקיי, דבר מעניין, יש כלל בחז"ל "מצוות לאו ליהנות ניתנו". אז אם לא הכלל, היו אומרים שההנאה הגדולה ביותר היא מצוה, לכן בדיוק כמו כל הנאה צריכה ברכה, צריכה מצוה גם ברכה. אבל חז"ל אמרו "מצוות לאו ליהנות ניתנו", צריך ליצור מין חדש של ברכה. ולכן אומר הרמב"ם... אבל מיד אחרי שהוא אומר שעושים ברכה, הוא אומר, יש עוד ברכות, השבח וההודאה, "לזכור את הבורא תמיד". ואם היה רק הקונספט של ברכות על הנאה, אין מקום לברכת המצוות. אבל יש ברכת ההודאה, יש עוד מיני מצוות, אז...

דובר 2: אבל מצוות להודות נתנו, פירושו פשוט, לכאורה היה הרמב"ם אומר שהוא לא מתכוון להנאות הגוף, אלא להנאות הנפש, שאנחנו לא קוראים הנאה.

דובר 1: לא, אבל... אוקיי, אבל היית יכול לומר, מאיפה אתה יודע בכלל דבר כזה שמשנהו שאינו הנאות הגוף צריך לעשות עליו ברכה? אבל מה אתה חושב? מה אתה חושב? לא משנה מה המקור. יש עוד דבר רחב יותר של ברכות. זה לזכור את הבורא תמיד. כן, יכול להיות.

דובר 2: תפילה היא יותר, להתפלל על כל הדברים. מהי המצוה לבקש מהקב"ה את הצרכים? ולמה זו המצוה? המצוה היא גם לזכור את הבורא תמיד. יכול להיות. כך בהקדמה לספר אהבה כתוב זה, שכל המצוות הן לזכור את הבורא תמיד, נכון? או לזכור את... אה, כן, איזו לשון כזו הייתה. אבל אני זוכר, בוואו לא נחפש כי זה לא היה כאן.

דובר 1: בוואו נלמד, זה לא היה כאן. אני מתכוון שזה היה בהקדמה לכל הספר שהיה כתוב. אני לא אמצא את זה כל כך מהר. אוקיי, רגע. בוא נלמד. הלאה, כן. אמור את המשנה, אמור את הרמב"ם.

דובר 2: "ואהבת את ה' אלקיך", כל היום יתחוסו. כן, על זה דיברנו אז. אבל יש, זה היה, אני מתכוון שבתחילת כל הספר היה כתוב כך.

הלכה ז – שלושה מיני ברכות

דובר 1: אומר הרמב"ם, נמצא, מהם מיני הברכות? אה, לא קראנו. אה, לא קראנו, אבל לא קראנו את זה. הנאה, מצוות, והודאה. אה, כאן כתוב זה אחד אחד. ברכות הודאה שהן דרך... נמצא שכל הברכות כלולות בשלושה מינים, שלוש קטגוריות. ברכות הנאה, כל מיני הנאה, כמו שהרמב"ם אמר, גם ריח. ואני רואה שבעיקרון כל חמשת החושים יש להם הנאה כי... יש להם ברכות. למשל, רואים כוכב, אני מתכוון, או כשרואים כוכבים שונים, כלומר ברכת השבח, כלומר ברכת השבח. אבל לראות עצים יפים, אה, זה גם ברכת השבח. לשמוע מוזיקה יפה? לא, כי מתי הוא מביא? הוא מביא מ... תסתכל ביד הפשוטה, הוא מביא הנאה, הוא מביא לשונות יפים מאוד מ... אני לא יודע. בוואו, בוואו... איך אתה מסתכל? בוואו... אני באמצע משפט של הרמב"ם. תן לי לסיים את המשפט שלו.

ברכת הנאה, ברכת המצוות, וברכות הודאה שהן דרך שבח והודאה ובקשה. הרשימה הולכת על האחרון, אבל אני חושב שזה הולך על כל השלושה, ונראה.

דובר 2: לא, אני אומר שהראשונים האחרים שברכת הנאה יש על כל מיני הנאה: אכילה, אממ... אבל שוב, הרמב"ם אמר בבירור לא כך. אני מתכוון, הוא יגיד לך... הוא אומר ברכת הנאה, אבל הרמב"ם אמר על ריח הוא אמר לנו בינתיים. אין עוד. על אילו דברים נוספים יש ברכת הנאה? נראה בכל ההלכות ברכות, נראה. שהרמב"ם התכוון עד עכשיו רק לזה. אוקיי.

הרמב"ם אומר שזה רק בדיעבד, לא טוב. זה לא חייב להיות...

דובר 2:

לא, הגמרא מדברת שם על מצב שאותו אדם רק יכול היה... לא יכול היה לשון הקודש.

דובר 1:

יכול להיות שהרמב"ם סבר בכלל שעכשיו אלו הפסקי הלכה שאנחנו לומדים כן, וצריך להיזהר עם הפסוקים לעמוד בחולם. לא כל כך פשוט.

הלכה ז: השמעה לאזנו

דובר 1:

אוקיי, אומר הרמב"ם הלאה, "כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו". ברכה היא לא משהו שקורים, זה לא עניין של קריאה, אלא זה משהו שאומרים. הוא צריך לומר אותה מספיק חזק שהאזן שלו תוכל לשמוע. הוא לא צריך לומר אותה חזק שאנשים אחרים ישמעו, אלא לפחות האזן שלו.

"ואם לא השמיע", אם הוא לא אמר מספיק חזק, "יצא", הוא יצא. "והוא שהוציא בשפתיו". הפשט הוא, לכתחילה צריך להוציא, ואם לא, אפילו הוא רק חשב את המילים, או הוציא בשפתיים אפילו בלי קול.

הלכה ח: הפסק בין ברכה לדבר

דובר 1:

אומר הרמב"ם הלאה, וזו ההלכה הבאה, "כל הברכות כולן לא יפסיק", לא צריך לעשות שום הפסק בין הברכה לדבר שעליו מברכים. כתוב שעושים "בורא פרי העץ", צריך מיד לאכול. "ואם הפסיק", אם עשה הפסקה, "צריך לחזור ולברך שנית", צריך לעשות שוב את הברכה. מה שצריך להראות שהברכה היא על הדבר.

חידוש: הפסקה מעניין הדבר

אומר הרמב"ם, "והמפסיק", אבל הוא עשה הפסקה, אבל הפסקה היא לא כי הוא הוסח מדעתו במשהו אחר, אלא הפסקה הייתה "בדברים שהם מעניין הדבר שמברכין עליו". למשל, הרמב"ם כבר הולך לומר את הדוגמה, "אינו צריך לברך", הוא לא צריך לעשות ברכה חדשה.

"כיצד? כגון שבירך על הפת", הוא עושה ברכה על לחם, "ופרש", הוא אוכל, "ובין הברכה לאכילה הפסיק", בין הברכה לאכילה הוא הפסיק באמירת משהו. אבל מה הוא אמר? הוא אמר, "הביאו מלח", הביאו מלח, להתחיל לאכול את הלחם עם מלח, "או הביאו תבשיל, או תנו לפלוני לאכול", תנו לאותו אדם לאכול, "או תנו מאכל לבהמה", כמו שכתוב שלפני האכילה צריך לתת לאכול לבהמה. "ובקיצור, הואיל וכל אלו הדברים", אין זה פשוט שזו הפסקה, הוא דיבר מעניין הסעודה, "אינו צריך לברך", לא צריך.

חידוש: תנו מאכל לבהמה

הבהמה היא חידוש, כי אגב, זה לא מזון לך, אבל מאחר שיש הלכה שאסור לאכול לפני שנותנים לבהמה לאכול, זה חלק מהסעודה, חלק מהשולחן.

חידוש: בדיעבד לפי הרמב"ם

נראה קצת מהרמב"ם, לא ידעתי על זה, נראה מהרמב"ם שזה בדיעבד. לכתחילה לא צריך להפסיק בכלל, ובדיעבד, אם הוא אמר אחד מעניני הסעודה, "אינו צריך", הוא לא צריך לחזור על הברכה. נראה שזה בדיעבד. כך נראה כאן, מה ששואלים, כך נראה מהלשון.

דיון: לכתחילה או בדיעבד?

דובר 2:

אני לא יודע, צריך לחשוב, למשל "תנו מאכל לבהמה", יש מעלה בכלל לצאת ידי חובת המצווה של... האם הוא היה צריך לעשות זאת לכתחילה?

דובר 1:

כך כתוב דווקא ברמ"א, שלכתחילה לא צריך להפסיק אפילו לצורך. בוודאי צריך להביא מלח, אבל בואו נביא אותו לפני הברכה.

הברכה, הוא יוצא. כלומר בדיעבד, כי לא צריך לעשות כך. לכאורה גם לא צריך לעשות בלשון אחר, צריך לכתחילה לעשות הלשון שכתוב.

דובר 2: הרמב"ם כאן אין לו בעיה אם זה לא מוחזק באותה שפה, מאותו תרגום, שזה חצי עברית וחצי...

דובר 1: כמו בקריאת שמע הוא אמר כך, כן.

דובר 2: מעניין.

דובר 1: אבל מדברים כאן לכתחילה ובדיעבד. ברכה היא דבר קצר, לכאורה הרבה יותר קל פשוט להוציא אותה. תפילה היא דבר ארוך יותר...

דובר 2: לא, לא, לא, התירוץ יותר פשוט. אותה הלכה עמדה רק על הלכות קריאת שמע, לא על הלכות תפילה, והיא עמדה עם דין דקדוק בפירושה. כי הרמב"ם אמר שבקריאת שמע צריך להיות מדקדק בפירושה, צריך להיות מדקדק גם באותה לשון שהוא קורא. ועל זה אמר הראב"ד שהוא לא מבין מה זה דקדוק בפירושה, זה תרגום. אבל בברכות אין דין דקדוק בפירושה, אז זה לא נוגע אותה הלכה.

חידוש – שם ומלכות כמעכב

דובר 1: מאוד מעניין שכל ברכה חייבת לומר שם ומלכות. כלומר, אתה אומר תודה להקב"ה שהוא נתן לך את האוכל, אבל אתה צריך לזכור שהוא נותן לך אותו כמלכות. כלומר, זה לא סתם טובה, זה בא ממלכות, משמו, ממלכות.

דובר 2: אם אתה רוצה לדעת, כתוב בגמרא, יש מחלוקת רב ורבי יוחנן. רב אמר, "כל ברכה שאין בה אזכרת השם אינה ברכה", ורבי יוחנן אמר "שאיין בה מלכות". ומבינים את השם גם כן. והרמב"ם פוסק כרבי יוחנן. אני לא יודע מי אמר להרמב"ם, אבל הדברים ממש מעכבים. יכול להיות שזה היה הנוסח היפה שהם החזיקו. זה מעכב כשזו ברכה אחת, כלומר, אין שום דרך. אבל בסדר, זה "אשר מלך העולם", "אשר נתן לנו מלך העולם". אבל זה ממש לומר שזו הלכה, זה חידוש מהרמב"ם לכאורה, או מהרי"ף. אני לא... כן, ברכה אחת. כך למדנו כמה פעמים, שכשכתוב "לא יצא" או "לא מצוה"...

הלכות ברכות: שם ומלכות, השמעה לאזנו, הפסק, טהרה, והוציא אחרים

הלכה ה: שם ומלכות בברכות

דובר 1:

והרמב"ם פוסק כרבי יוחנן. אני לא יודע מי אמר לך שהדברים מעכבים. יכול להיות שזה היה הנוסח היפה שהם החזיקו. זה מעכב שהברכה האחת כלומר, אין שום ערך. אבל הסדר הוא "ה' אלוקינו מלך העולם". אבל לומר שזו הלכה, זה חידוש מהרמב"ם לכאורה, או מהרי"ף. אני לא... כן, אחד מהם.

אותנו לא למדנו, אותנו כבר למדנו כמה פעמים, שכשכתוב "לא יצא" או "לא מצוה", הרמב"ם לא אמר שהוא עשה טוב מאוד, הוא הזכיר את ה', אבל הוא לא עשה באופן שהחממים אמרו. הרמב"ם אומר כן, "לא יצא". הוא מתכוון "לא יצא", הוא צריך לחזור ולומר, כי הוא צריך מלכתחילה לעשות יותר טוב. "לא יצא", הוא לא אמר שהוא רשע כביכול. לא, לכאורה הוא אפילו גם לא מעל לכאורה. אבל להסיר את עניין המעילה לא חייב להיות עם כל התקנות. מספיק שהוא מכיר את ה' בעת מעשה שהיא.

דוגמה: "ברוך רחמנא מלכא"

הגמרא מביאה דוגמה של ברכה טובה, גוי בירך או מישהו בירך בלשון חול, "ברוך רחמנא מלכא", הוא הזכיר רחמנא, הקב"ה, מלכא, הוא הזכיר שם ומלכות, "מרא דהאי פיתא". הוא אמר בזה גם את העניין, הלחם, הפת, והוא אמר שם ומלכות.

דובר 2:

כן, זה לא נחשב, כמו שאתה אומר.

דובר 1:

"חויץ"... הוא אומר את העניין, שמאחר שאתה כבר יצאת, אבל אדם מחובר לאידיים אחרים, כל ישראל ערבים זה לזה, ממילא אתה עושה את הברכה כי אתה עדיין מחויב שאותו אדם יצא. אדם מחויב בסוכות בבוקר, מחויב לברך את האתרוג שלו, והוא מחויב שכל שאר מיליוני היהודים יברכו את האתרוג שלהם. זה טעם שכתוב ברמב"ן, הרמב"ם לא מביא אותו. אני לא יודע איך הגענו לזה.

חויץ מברכת הנהגה שאין בה מצווה

אומר הרמב"ם, **"חויץ מברכת הנהגה שאין בה מצווה"**. ברכת הנהגה שאין בה מצווה, על זה אי אפשר. אבל ברכת הנהגה שיש בה מצווה, אז אפשר. אבל ברכת הנהגה שאין בה מצווה, אי אפשר לעשות בורא פרי הגפן עבור אותו אדם. אבל על הסנדוויץ' של אותו אדם אני לא יכול לעשות שום ברכה.

חידוש: ברכת הנהגה שיש בה מצווה

אבל **"ברכת הנהגה שיש בה מצווה, כגון אכילת מצה בלילי הפסח"**, הוא אוכל מצה בליל פסח, הוא עושה את ברכת המוציא, לא רק את ברכת על אכילת מצה, ברכת המצווה. אפילו הברכה שהוא עושה המוציא, או הוא עושה בורא פרי הגפן, הוא עושה בורא פרי הגפן בעצם עבור האחרים, הוא עושה עבורם את בורא פרי הגפן והם שותים אותו, למרות שהוא לא שותה.

דיון: בורא פרי הגפן בקידוש

דובר 2:

מה הפשט? למעשה על בורא פרי הגפן הוא לא... לפחות על בורא פרי הגפן יש בעיה?

דובר 1:

אין שום בעיה, הוא עושה גפן עבור אותו אדם. זה חלק מכל סדר הברכות, נותנים לו גם לעשות את בורא פרי הגפן. משהו כזה, זה הופך למצווה לעשות את בורא פרי הגפן, זה הופך לקצת מצווה, זה לא רק הנאה. הוא לא עושה סתם ברכה כי הוא רוצה לשתות יין, הוא עושה ברכה כי החכמים דווקא רצו שיעשו דאורייתא, שהרמב"ם אומר שקידוש בדברים הוא דאורייתא, וכשאומרים דאורייתא, זו מצווה שיעשו קידוש עם יין. הוא מוציא אותו במצווה של עשיית קידוש עם יין, וזה כולל את ברכת הגפן.

הלכה יא: שומע כעונה

דובר 1:

צריך ללמוד כאן למעשה את הברכה, אומר הרמב"ם הלאה, כאן אפשר לעשות פרק 'אמן'. יש דבר שנקרא אמן. הרמב"ם מתחיל כבר עם ההקדמה, שאתה יכול לקנות לעצמך משמיעה.

דובר 2:

לא, זה לא אמן, לא אמן. על השומע כעונה.

דובר 1:

אומר הרמב"ם, הוא עכשיו אמר שאפשר להוציא אותו אדם דרך אמירה עבור אותו אדם. אומר הרמב"ם, עצם ההוצאה של אותו אדם היא יציאת חובתו. עכשיו הוא מסביר איך. קודם הוא אמר שאתה יכול כבר להוציא אותו אדם אפילו אתה כבר יצאת בעצמך. כן, הוא אומר שאפשר לצאת, יש אופן כזה. אני מתכוון שהוא כבר אמר לנו קצת בהלכות תפילה כשהוא דיבר על השליה ציבור שמוציא, שיש לו סוג אחר של דבר, יש לו דיני תפילה, הוא צריך כבר דיני ברכות.

יציאה דרך שמיעה

אומר הרמב"ם, **"כל השומע ברכה מן הברכות, אבל הוא שומע את כל הברכה מתחילתה ועד סופה, ונתכוון לצאת בה ידי חובתו"**, ובזה להיות בורא פרי הגפן שלו או תקיעת שופר שלו, **"יצא אף על פי שלא ענה אמן"**. בעצם השמיעה. עצם השמיעה, שומע כעונה, שמיעה זה כמו אמירה בעצמו.

חידוש: ברכת הנהגה שאין בה מצווה

"וכן כל כיוצא בזה", כל עוד זה לא הפסק, אם זה מעניין האכילה, מעניין הברכה, זה לא מעכב. אבל נראה מלשון הרמב"ם שזה רק בדיעבד, כך נראה לי כאן, וכך הבין הרמ"א.

והרמ"א אומר זאת הלאה, שלכתחילה לא צריך להפסיק אפילו לצורך הברכה. הוא מביא זאת כאן בצד.

הלכה ט: טהרת הברכה

דובר 1:

אוקיי. אומר הרמ"א הלאה. **"כל הברכות כולן מותר לטמא לברך אותן"**. גם אדם שהוא טמא מותר גם לעשות את הברכות, כמו שהרמב"ם אמר זאת לגבי קריאת שמע, לגבי תלמוד תורה, לגבי תפילה.

הלאה, בעל קרי מותר תמיד שיכול לעלות למניין ביום, למשל נידה שכבר ספרה שבעה נקיים, או בעל קרי יכול לעלות למניין ביום. ממילא בגלל זה חילוק, מותר לעשות כל הברכות גם בטומאה.

ערום — אסור לברך

אומר הרמב"ם, אבל זה לא אומר שאין בכלל דין כבוד של ברכות. לא עושים ברכה כשהוא ערום, **"אסור לברך כשהוא ערום, עד שיכסה ערותו"**.

דיון: נטילת ידיים לפני ברכות

דובר 2:

ערום לא, אבל למדנו בהלכות תפילה שלפני נטילת ידיים כן. כי יש ברכות שהרמב"ם שם פירוש על הסדר, בברכת השחר, לפני ברכת נטילת ידיים, לפני שנטילים את הידיים. האם אפשר לומר ערום?

דובר 1:

לא ערום. לא. לא לגמרי ערום. אבל זה לא אומר שצריך לרחוץ את הידיים. בתפילה יש מצווה והלכה של נטילת ידיים, אבל זה כבר ברכות. הבנת כך? כי מתלככים במהלך היום בעוסק בדברים.

חילוק בין איש ואישה

"במה דברים אמורים, באיש", מה זה קשור למבנה של הארכיטקטורה של האיש והאישה? כי **"אשה יושבת"** לא צריכה ממש לכסות, אלא **"פניה טפה וקומתה טפחיים"**, כי הערווה שלה היא באופן טבעי קצת יותר... אם היא יושבת בארץ והיא יושבת כך... אני מתכוון שאולי ברצפה קשה זה טוב, אבל בסוג רצפה שהיא קצת רכה, ויושבים בתוך הארץ, אז זה נקרא מכוסה. באיש זה לא נקרא מכוסה, כי הוא צריך...

דיון: ערום בברכות לעומת תפילה

דובר 2:

עכשיו, אבל בואו נאמר כך, בהלכות ברכות, למשל יהודי ליטאי שאין לו כיסוי ראש, הוא הולך בלי כובע, הוא ערום, קריאת שמע אי אפשר לומר כך, כי צריך לכסות את הערווה. אבל יש הלכה, הערום של ברכות הוא עניין בפני עצמו. אתה צריך ממש להיות מכוסה הערווה, אבל אין את כל ההלכות של לבו רואה את הערווה, של אי אמירת גרטל, וכדומה.

הלכה י: להוציא את חברו

דובר 1:

אומר הרמב"ם, **"כל הברכות כולן, אף על פי שבירך ויצא ידי חובתו"**, אפילו הוא כבר עשה ברכה והוא כבר עשה, הוא כבר יצא את חובתו של ברכה, **"מותר לו לחזור ולברך לאחרים שלא יצאו ידי חובתן כדי להוציאן"**. הוא עושה מצווה שלמה לכאורה שלא לצורך עבור האדם הזה, כי האדם כבר עשה ברכה, אבל כי הוא רוצה לזכות, להוציא אחר מותר. אגב, הוא אומר את הברכה עבור אותו אדם, אותו אדם עדיין לא עשה ברכה על הטלית שלו, מאחר שאני עושה את הברכה עבורו, אני כבר עשיתי את הדבר.

טעם: כל ישראל ערבים זה לזה

אמנם לא מן התורה, אבל יש לו גם חוב בעצמו. אין לו משמעות. הברכה היא על הלחם שנאכל. הוא מברך על לא-לחם. מה הוא עושה?

להוציא לא אומר שלוקחים העתק-הדבק של המילים שהוא אמר, ואתה אמרת אותן. הברכה היא דבר גדול יותר מהמילים. אם שניהם באותו חוב, כשאחד עושה זאת עבור שניהם. שיהיו שניהם באותו חוב. אמת. אם כבר עונים כשאומרים אמן, אז כן זה העתק. אז אפילו כך יוצאים, כך יוצא. אם אומרים אמן זה לגמרי טוב.

דין הסבה – אכילה ביחד לברכות

מזה יוצאות שאלות, איך אנשים צריכים להתנהג כשמתכנסים ביחד לסעודת יארצייט, "או יש מהם שאינם יודעים לברך כמו שצריך". כאן מדברים כשמתכנסים ביחד לאכול, איזו ברכה צריך לעשות בעצמו, ואיזו אפשר לצאת עם האחר.

אומר הרמ"א, "אבל אם נתקבצו לאכול פת או לשתות יין", התכנסו לשולחן פת או יין, אחד הולך לברך, כולנו ענינו, "בלי רשותי". "אלא מותרים לאכול ולשתות", מותר להם לאכול באופן זה.

אבל "אם לא נתחברו לאכול כאחד", אם זה לא מקום שהתכנסנו בו לאכול, "אלא זה בא מביתו וזה בא מביתו", אני הולך למקום להתעכב על המודיע, וכל אחד מוציא לעצמו כריך. "אפילו שאין אוכלים מקערה אחת", אפילו כל אחד מוציא את הכריך שלו, "כל אחד ואחד מברך לעצמו", כל אחד מברך לעצמו. למה? כי אין זה ביחד, אין זו סעודה.

שיטת הרמב"ם: הסבה היא רק בפת ויין

אומר הרמב"ם, "מדברי רבותינו אנו למדים שברכת המזון אינה אלא בפת ויין בלבד", כשמתכנסים ביחד לדברים אלו. "אבל שאר אוכלין ומשקים, אין צריכין הסבה". "הסבה" פירושה כאן סעודה שמסובים ביחד. אין לזה דין סעודה, אין לזה דין זימון. קבוצת אנשים אוכלים ביחד תפוחי אדמה צ'יפס, לא אומר שהיה להם שולחן תפוחי אדמה צ'יפס.

וממילא, אומר הרמב"ם, "ממילא אלו מברך אחד מהן וכולם עונים אמן, הרי אלו אוכלין ושותין, אף על פי שלא נתחברו לאכול כאחד". מתי זו סעודה שכולם אוכלים ביחד? הרמב"ם מפרש כך, הרמב"ם למד – הראב"ד, כפי שתראו מיד, למד בדיוק להיפך – הרמב"ם מפרש שמה שאמרנו עכשיו שאפשר רק לצאת בברכת האחר אם מכוונים לאכול ביחד, זה רק דין על פת ויין, כי פת ויין הוא דבר ששייך בו הסבה.

תפוחי אדמה צ'יפס לא שייך בכלל לאכול ביחד. אפילו כשכן מכוונים, באמת לא יכולים לצאת מהאחר, כי לא צריך להתאמץ למסיבת תפוחי אדמה צ'יפס. לא שייך, לא שייך ההתפשטות של המסיבה להימנות על החבורה, או כמו על חתיכת בשר גדולה יש חבורה, נמנים על החבורה. אין דבר כזה מסיבת תפוחי אדמה צ'יפס. ממילא יוצאים בכך בקריאת התורה מאחר.

שיטת הראב"ד: בדיוק להיפך

הראב"ד לומד דווקא בדיוק להיפך. הראב"ד אומר, מה עולה בדעתך? זו חומרא. הראב"ד אומר, מה שכתוב בגמרא "אין להם הסבה" פירושו שלא עזר, שצריך כל אחד לעשות ברכה בעצמו. בסברא הפירוש של הרמב"ם הגיוני.

דיון: מה פוסק השולחן ערוך?

דובר 2:

אז מה? אפילו השולחן ערוך הרב פוסק כך.

דובר 1:

אז מה? השולחן ערוך פוסק שלא עושים הסבה בכלל.

דובר 2:

למרות שנאמר לו מה פירוש לא עושים הסבה? עושים הסבה. יושבים ביחד בסעודת שבת זו לא הסבה?

דובר 1:

לא, בשאר דברים, לא בפת ויין. בפת ויין, כן.

מה שלמדנו קודם שעל ברכות הנהגין שאין בהן מצווה אי אפשר לצאת מאחר, זה רק כשאותו אדם לא אכל. אם שני יהודים אוכלים ביחד, אחד יכול לעשות ברכה עבור שניהם. נראה את זה, הרמב"ם הולך לומר זאת בבירור, נלמד את זה.

כל העונה אמן

אומר הרמב"ם, "אף על פי שלא ענה אמן", אפילו הוא לא ענה אמן. יש עוד אופן לצאת עם הברכה של אותו אדם, דרך עניית אמן. "כל העונה אמן אחר המברך הרי הוא כמברך".

דיון: מה העניין של אמן?

דובר 2:

אה, אתה לומד שכל... אז הוא לא צריך להתכוון לצאת, זה מה שאתה מתכוון?

דובר 1:

לא, אז הוא לא צריך... לא לשמוע את כל הברכה? אני מפספס משהו, נכון?

"אף על פי שלא ענה אמן" יוצאים. אז מה העניין של אמן? אולי אפילו הוא לא שמע את כל הברכה? אני לא יודע. לא ברור. מה העניין של אמירת אמן אז? סתם דבר יפה לומר אמן, או... בואו נאמר שהוא לא שמע כל כך טוב, או אני לא יודע. או שזה ברור, "הרי הוא כמברך" נראה יותר, לא סתם שהוא יצא עם אותו אדם, אלא זה יותר... יש לך את הלכתחילה של אמירה בעצמו. אם זו לכתחילה מספיק של אמירה בעצמו, יוצאים עם האמן. "הרי הוא כמברך".

תנאי: המברך חייב באותה ברכה

אומר הרמב"ם, "ובלבד שיהא המברך חייב באותה ברכה". זה רק אם המברך גם מחויב באותה ברכה, ואתה גם צריך לצאת, ואתה עונה עליו אמן. אבל אם המברך לא חייב, אי אפשר להוציא. רק בכלל נאמר קודם, רק אם באותה מידה הוא חייב. לא אם חייב. חייב כלומר שדבר כזה שאדם שהוא חייב, לא שהוא היה שליח היום.

הלכות ברכות – דינים של הוצאת אחרים בברכה (המשך)

המברך חייב להיות חייב באותה ברכה

דובר 1:

אם יש לך את העניין הלכתחילה של אמירה בעצמך, אתה יוצא עם העניין. זה אולי פשט טוב יותר.

אם בא המברך, אומר הרמ"א, "הואיל והמברך חייב באותה ברכה". זה רק אם המברך גם חייב באותה ברכה, ואתה גם צריך לצאת, ואתה עונה עליו עניין. אבל אם המברך לא חייב, אי אפשר להוציא. טוב מאוד. רק בכלל שאמרנו קודם, רק אם באותו מין, יש חוב.

חוב דאורייתא vs. חוב דרבנן

חוב לא מתכוון לומר שיש אדם שחייב, לא שהיה חייב. חוב כאן מתכוון לומר שיש בר חובא בזה. טוב מאוד.

חוב דאורייתא vs. חוב דרבנן

אומר הרמ"א, "הואיל והמברך חייב בדברי סופרים". מה קורה אם המברך חייב בדברי סופרים? למשל, הוא הולך לאכול רק חתיכה קטנה של פת, כי הוא אכל כזית שלם, שיעור שלם, הוא אכל ברכת המזון. אהא, כן. "לא יוציא את מי שחייב עד שיענה". אז, מאחר והעונה יש לו חוב גדול יותר, הוא לא יכול לצאת עם אמירתו של האחר. לא משנה, עם ענייה, או עם שמיעה. טוב מאוד. כי עם ענייה, כש"עונה כמברך", זה בא לומר לך, שזה כאילו הוא אמר זאת בעצמו.

חידוש: להוציא אינו "העתק-הדבק" של מילים

זה מעניין, כי האחר חייב בדברי סופרים ואתה חייב מן התורה, אתה לא יכול לצאת עם האחר. נאמרה אותה ברכה. לברכה יש משמעות. הוא גם מחויב,

דובר 2:

מה פירוש שמעתי קידוש אבל לא בורא פרי הגפן? מה זה אומר?

דובר 1:

מקובל כך שבעל הבית עושה לכל הציבור. אני לא מסכים. אומר הרמב"ם, **"כל השומע"**, אין בעיה. אני לא מסכים. וגם אצל רוב היהודים, שזה לא מנהג חסידי כזה, רוב העולם, אפילו המוציא למשל שעושים בשבת, בכל העולם חוץ מהיהודים החסידים שאנחנו מכירים, הציבור יוצא מבעל הבית, אתה יודע? אתה נכנס לבית ליטאי מסודר כאן בלייקווד, האבא עושה המוציא והציבור אוכל. לא כל אחד עושה המוציא לעצמו.

דובר 2:

כן, אני בטוח שאתה מעורר לילדיך. אמרתי לילדי לצאת ממני. אני לא יודע אם הם מקשיבים לי, אבל אמרתי להם.

הלכה יג: לענות אמן על כל ברכה**דובר 1:**

אומר הרמב"ם, **"כל השומע אחד מישראל מברך ברכה"**, נכון. זה לא יציאה. **"כל השומע אחד מישראל מברך ברכה מכל הברכות כולן, ואף על פי שאינו חייב באותה ברכה ששמע ואינו מחויב באותה ברכה, חייב לענות אמן"**.

אומר הרמב"ם, זה רק אם יהודי עושה ברכה ויש לה קדושה. אבל אם גוי אומר ברכה, או אפיקורס, או כותי, מי שהוא חצי גוי, או תינוק המלמד, לא רק זה, אלא מי שהוא אומר דווקא ברכה אבל זו לא ברכה, למה? כי הוא רק חוזר על המילים, כמו מתעמל, כמו מתעמל יש ב... נניח בעל תפילה מתכוון להתפלל. או כמו שהיה לנו אצל חזן שזה להסלמד, או שיש דבר כזה, כן, כתב מגילה להסלמד, כן, אז אז, או שאינו גדול, או ששינה מטבע הברכה, אין עונין אחריו אמן.

האחרון הוא חידוש גדול, אדם עשה ברכה אבל הוא לא באופן שצריך להסכים לו, הוא יוצא, הוא לא צריך לומר אמן.

מה פירוש אמן?

ומה פירוש אמן? הרמב"ם לא אומר מה זה אומר. אמן פירושו שאני גם מסכים לזה, כמו לייק, כמו לתת לייק למי שעושה ברכה. אגודל למעלה? זה העניין? אני לא יכול יותר לקחת? אמן פירושו לכאורה אמת, או משהו כזה, הסכמה. לקבל אמן. זו לשון אומן, הסכמה כך.

דיון: שיטת הרמ"א לגבי ברכת גוי

הוא מביא שהרמ"א אומר שגוי, זה מעניין, למה אמרנו קודם שברכה היא סברא? למשל, נניח שגוי עושה בורא פרי הגפן, למה לא אענה אמן? אני גם רשאי לברך את ה' על האוכל שלו.

הוא מביא דווקא שהרמ"א טוען שמה שכתוב שעל גוי לא עונים אמן, זה רק כי לא שמעו את כל הברכה, כי אולי הוא אמר ברכה לאליל או משהו. אם שומע בבירור שהוא אומר את כל הברכה, הוא אומר כך אפילו על תינוק המלמד גם, אין לו כוונה, זו ברכה.

אבל גוי, גוי רשאי לעשות ברכה, מה העבודה? גוי רשאי לעשות ברכה. לכאורה הטענה היא רק כותי וכל החבורה, שהוא לא מתכוון לה', הוא אומר לפסל אז זה אולי. אבל אם אתה יודע שהוא כן מתכוון לה', אתה יכול באמת כן לעשות ברכת גוי.

הלכה יד: איך אומרים אמן

עכשיו הולך הרמב"ם לומר איך אומרים את האמן. אומר הרמב"ם, **כל העונה אמן, לא יענה אמן חטופה**. אנחנו הולכים כבר, יש כמה פירושים שמפרשים חטופה וקטופה. אבל לכאורה פירושו חטופה פירושה חטוף, כמו חוטף הוא חטוף, שהוא לא אומר כראוי את האות, או שהאל"ף חסרה, או שהגוף חסרה.

אבל **ולא אמן קטופה**, שגם לא יאמרו אמן שחטוף בסוף, בקצה השני. אמיי. כתב אותם. אמיי. אן, אן, אן, נען. ולא אמן חטופה.

הרמב"ם אומר **"שלא יסבו, אלא כל אחד יברך לעצמו"**. הרמב"ם אומר שלא חסרה הסבה, ואפשר לענות אמן ולאכול עם האחר. אחרים אומרים לא, ש"שלא בפת ויין" לא יכולים לצאת מהאחר. זו שיטת הרמב"ם. כן. ואתה לא פוסק כמו השולחן ערוך. הרמ"א לא פוסק כמו השולחן ערוך. הרמ"א, כן. הרמ"א אומר... הרמ"א, והמהר"י ווייל אומר שצריך כן לאכול ביחד.

דובר 2:

אוקיי. ובמקום הסבה צריך לאכול ליד שולחן אחד.

דובר 1:

אוקיי, זה פשוט. הסבה מעולם לא התכוונה להישען. אני לא מבין מה נכנס כאן. הרמב"ם אומר בבירור, הסבה פירושה **"לשבת נסבה לאכול יחד"**. הסבה אין לה שום קשר להישענות. הסבה פירושה, אפילו במסכת פסחים למדנו פירוש שזה אומר ככה, אין הבדל. הסבה פירושה לשבת ביחד.

הולך הרמב"ם לפרט לנו עוד הלכות של אמן, הוא אמר שאמן מוציא את הברכה של האחר, ועכשיו הוא הולך לומר עוד הלכות של אמן.

דיון: נפקא מינה מעשית היום**דובר 2:**

יכול גם להיות שהיום כשלא מקובל למשל באירוע של השבוע לאכול פת ויין, זה בסדר. כלומר, הוא אוכל תפוח, הוא עושה... הוא אוכל ארוחה עם משפחתו, זה נקרא הסבה לאכול יחד, והוא יכול לעשות ברכה לכולם, והציבור יעשה את הברכה והציבור יצא. כך אני מבין. אל תשאל אותי מה אני מבין, אני אומר סתם נקודה.

דובר 1:

ראיתי בפסח שהרב שלמה זלמן אויערבאך פסק שאפשר לאכול קוגל תפוחי אדמה או לביבות, וזה ייחשב קביעות סעודה לגבי קידוש. במקום לעשות קידוש, במקום לשתות שני כוסות גדולים.

דובר 2:

אה, כי לא אוכלים מזונות בפסח.

דובר 1:

בפסח לא אוכלים מזונות, אז מה עכשיו קביעות הסעודה? אומר הוא, עלה על קוגל תפוחי אדמה, וזה נקרא עכשיו קביעות סעודה. אבל הוא הולך עם הספרים. הוא הולך עם הספרים. כמו שפסקת כאן שזה נקרא סעודה. המשפחה אוכלת סעודה לא אומר שנשענים. סעודה פירושה, אתה מבין בעצמך, זה לא הדין בפת ויאכל, זה דין בקביעות. פת ויאכל הוא אופן של קביעות.

דובר 2:

הקביעות נכונה. שני דברים, שני אנשים, כמו שאני אומר, שני אנשים יושבים ממש זה ליד זה ואוכלים.

דובר 1:

אבל פת ויאכל לכאורה הוא תמיד משהו שאוכלים ליד מאכל אחד. כי פת, פשט הוא שהולכים לאכול, מלבד הפת עצמה הולכים לאכול עוד דברים עם הפת. כמו יין, יין הוא גם משהו ששותים.

דובר 2:

לא, אני אומר פת ויאכל הוא כמו סעודה, כי זו תמיד סעודה ארוכה יותר.

לכתחילה ובדיעבד – המנהג היום**דובר 1:**

וצריך גם לדעת מה לכתחילה ומה בדיעבד. העולם מתנהג היום כמעט אף פעם לא לצאת בברכות של האחר. אפילו קידוש יש בהרבה בתים אנשים עושים בעצמם בורא פרי הגפן, אומרים "כדי שלא יהא חזקו ממתין". כי יוצאים מקידוש של האחר עם הפירוש, ויוצאים עם בורא פרי הגפן מקידוש, שלמדנו קודם בהלכה.

ולמה הוא מכניס את המילה "שהוא חייב בה"? סתם כך לא צריך לעשות את זה. אפילו אינו חייב בה, מה זה אומר? אני לא יודע. אולי כי הוא רוצה לעשות בעצמו אחר כך, הוא יצטרך לעשות בעצמו. כשהוא היה שומע בעצמו, אולי אומר הוא, כשהוא היה שומע הוא יכול עכשיו לצאת, אבל הוא יצטרך לעשות בעצמו. אם הוא יאמר אמן, יהיה כאילו הוא כבר אמר. למדנו קודם שכשאומרים אמן, אפילו לא שמעו את כל הברכה, זה כאילו אמרו. ממילא הוא לא יוכל לעשות עכשיו בעצמו. אז יאמרו שהוא לא שמע את הברכה, אז אולי בגלל זה. לא בטוח. מבין מה אני אומר? הוא קצת תקוע, כי האדם יצטרך לומר בעצמו.

אבל אני לא בטוח, משהו לא מסתדר לי. יכול להיות שהפירוש הוא שהוא לא רשאי לענות אמן כי יחשוב שכבר עשה את הברכה, והוא לא יצא. אולי כך. לא, אבל דווקא יש צד לומר, מי שאינו מחויב, אדרבה, הוא כן יאמר אמן. כל אחד אומר אמן. הוא לא יחשוב שכבר אמר אמן על הברכה, והוא כבר יצא. נכון. או שהוא באמת יהיה לו בעיה, כי הוא יצא קצת. אני לא יודע.

הלכה טו: ברכה שאינה צריכה

רמב"ם: כל המברך ברכה שאינה צריכה — הרי זה נושא שם שמים לשוא, והרי הוא כנשבע לשוא.

אומר הרמב"ם, עכשיו הולך הרמב"ם ללמוד על איסור ברכה לבטלה, אם אומרים ברכה שאינה במקומה ואין צורך בברכה. אומר הרמב"ם, כל המברך ברכה שאינה צריכה, ברכה שאינה נחוצה, הרי זה נושא שם שמים לשוא, הוא אומר את שם הקב"ה לשוא, כשאינו זה חשוב. והרי הוא כנשבע לשוא, זה גדר, זה מאותה קטגוריה כמו נשבע לשוא, כי אין אומרים את שם הקב"ה סתם. מה הענין של עניית אמן? זה דבר אחד, כי הוא אומר שבח להקב"ה, אבל השבח הספציפי אינו משהו שמתאים לך עכשיו.

תינוק שמלמדים אותו ברכות

רמב"ם: התינוקות, מלמדין אותן הברכות כתקנן, ואף על פי שהן מברכין לבטלה בשעת למידה — הרי זה מותר.

אומר הרמב"ם, תינוק שמלמדים אותו ברכות כתיקונן, מלמדים אותו את הברכות, אפילו הוא עושה את הברכות שלא לצורך עצמו, הוא לא עושה את הברכות שלא לצורך עצמו, הוא לא עונה אמן על הברכה, הרי זה משובח, כי כך לומדים.

הלכה טז: העונה אמן אחר עצמו

רמב"ם: וכן העונה אחר עצמו אמן, הרי זה משובח, כדי לזרז עצמו.

אומר הרמב"ם, "וכן העונה אחר עצמו אמן, סתם העונה אחר עצמו אמן, הרי זה משובח, כדי לזרז עצמו."

אבל העונה אמן אחר ברכתיו — הרי זה מגונה

רמב"ם: אבל העונה אמן אחר ברכתיו — הרי זה מגונה.

אומר הוא, "אבל העונה אמן אחר ברכתיו, מי שאחרי שאומר את הברכה רוצה עוד לתפוס גם את האמן, הרי זה מגונה." למה? כמו אדם שצוחק על הבדיחות שלו. תן לאחור. אתה תופס. יש לך את המקום החשוב מאוד שלך, אתה המברך. אתה רוצה גם לתפוס את התפקיד של העונה אמן? אתה רוצה להיות גם הרבי וגם הגבאי? אי אפשר להיות כך.

וזה הפשט למה הענין הוא הרי זה מגונה. כי מה זה אומר הרי זה מגונה? הוא אומר שזה לא יפה. האמן לא יפה או האדם לא יפה? שניהם, אני לא יודע. מגונה, המעשה מגונה. האדם הוא אדם. אבל המעשה שהוא אומר שבח להקב"ה, נראה שזה גנאי. זה לא מתאים. אתה לא תופס.

דיגרסיה: "גדלו" בבית הכנסת

אפשר לומר, יודע, היום בבתי הכנסת הציבור גם תופס את החלק של השליח ציבור. השליח ציבור אומר "גדלו", והציבור אומר "גדלו". זה מגונה. "גדלו", ואתם אמרו מה שכתוב אחר כך. אי אפשר לתפוס את שני הצדדים של הפאול. אתה רוצה להיות גם השליח ציבור וגם הקהל, וגם החזן? הלו.

פירוש אחר: כל העונה אמן אחר ברכתיו

דווקא מעניין שזו אות כל כך קצרה וצריך לקחת כל כך הרבה מרחק. ולא **אמן קצרה**. לא אן. ולא **ארוכה**. גם לא אמן ארוכה. אמן. אמן. בקורא צריך לומר, בסוף הוא מוצא איפה לנחות.

הלכות ברכות — אמן, ברכה שאינה צריכה, ואכילת דבר איסור

הלכה יד: אמן חטופה, קטופה, יתומה, וארוכה

רמב"ם: כל העונה אמן לא יענה לא אמן חטופה, ולא אמן קטופה, ולא אמן קצרה, ולא אמן ארוכה, אלא בינונית.

שהוא לא אומר כראוי את האות. או שהאל"ף חסרה, או שהנו"ן חסרה. נשארות רק שתי אותיות כל האמן. אפשר לכוון את האמן, מה הוא יכול... כן, פלא. אבל "ולא יתומה", שגם לא יאמרו אמן שחטוף בסוף, בקצה השני. "אמיי". זו "יתומה". בלי נו"ן. "ולא יתומה". דווקא מעניין, כי זו אות כל כך קצרה, ויהודים לוקחים כל כך הרבה מרחק. "ולא יתומה". לא "אמיי".

גם לא אמן ארוכה, "אאאאאמיי". בקורא צריך לומר, כי שם הוא מוצא איפה לקרוא. אבל בדרך כלל ולויק, אוקיי, אני לא יודע, אוקיי. צריך להיות נורמלי, הכל בינוני, נורמלי.

מידה בינונית — לפי הענין

כאן כתוב, אם משהו שואל היכן בכל התורה כולה כתוב שצריך להיות נורמלי, כתוב כאן. זו גם דרך המצווה, כן? לא ארוך מדי ולא קצר מדי. אבל דרך המצווה דווקא היא כל דבר לפי ענינו. זה לא אותו האמן אחרי ספירת העומר אצל רבי, כמו אחרי שהכל במסעדה. כן, לפי המצב. כמו שלומדים תמיד, מידה בינונית, מידה בינונית, כן. מתכוונים לפי הראוי.

הלכה יז (המשך): ולא יגביה קולו יותר מן המברך

רמב"ם: ולא יגביה קולו יתר מן המברך.

אומר הרמ"א הלאה, מי שאומר אמן לא יענה אמן גבוה יותר מהמברך שאמר את הברכה. הלכה מעניינת, כן. אנשים חושבים שזה דבר גדול לצעוק אמן, אבל זה צריך להתאים. שיהיה ביחד. לא צריך גם להבין מה זה בינונית. דווקא באמן יש לאנשים חנק כזה, הוא חושב שהוא צריך לצעוק בבית הכנסת אמן. אבל אם אתה משהו שרואים אותך בבית הכנסת, יודעים שאתה האמן'ניק, לכאורה לפי הרמ"א זה לא האמן'ניק, כי אם הוא צועק, אולי זה לא נורמלי. הוא לא יהיה גבוה, הוא לא יצעק. זה לא יכול להיות גבוה יותר ממנו, זה לא יכול להיות ארוך יותר ממנו.

קושיה: כשכל הציבור עונה אמן

אם כשיהודי אחד אומר אמן וכל הציבור עונה, ויש מאה אמן, זה הרבה יותר מן המברך. אבל כל אחד אומר בעצמו, מבין? זה מצחיק. זה כן גדול יותר האמן מהברכה. טוב, אבל צריך לזרוק את הכל ביחד. אולי דווקא אם אומרים ברכה בבית כנסת גדול, צריך לצעוק את הברכה שיהיה קצת יותר מתאים. לא, זה בטח לא אומר שאתה צריך להיות גבוה כמו כל האנשים ביחד. לא דורשים מהכהן למשל שנושא את כפיו, שיהיה גבוה ברכת כהנים כמו כולם עונים אמן. אבל כל אחד לא יהיה גבוה יותר מהמברך. אוקיי.

הלכה יז (המשך): מי שלא שמע הברכה שהוא חייב בה

רמב"ם: וכל מי שלא שמע הברכה שהוא חייב בה — לא יענה אמן בכלל העונים.

וכל, עוד הלכה, וכל מי שלא שמע הברכה שהוא חייב בה, משהו עכשיו מחויב בברכה, אבל הוא לא שמע אותה. הוא שומע אבל אנשים אחרים עונים אמן, לא יענה אמן בכלל העונים, הוא לא יכול עכשיו לתפוס טרמפ. לא, הסיבה היא כי כל שאר האמן'ים הם כי הוא חייב, הוא יצטרך לעשות בעצמו את הברכה. שוב, תפוס לא, הוא לא שמע. אם הוא שמע ברכה, הוא לא שמע אותה, הוא יצטרך לעשות בעצמו ברכה, זה אנחנו כבר יודעים. אבל גם, הוא לא יענה אמן בכלל העונים, כי הוא לא שמע את זה. בעצם ההלכה כאן היא שאמן אומרים רק האנשים ששמעו באמת. אין דבר כזה שהוא פשוט יצטרף לכולם ויאמר אמן.

קושיה: למה כותב הרמב"ם "שהוא חייב בה"?

רמב"ם: וכן כל כיוצא בה מברכות שמברכין אותן תחילה לדבר, כגון ברכות שמברכין לפני קריאת מגילה והדלקת נר חנוכה — לא יפסיק באמן בין ברכה ובין דבר שבירך עליו.

הגמרא אומרת כן, הגמרא אומרת כן. הרמ"א אומר, "חייב כל היוצא בברכה שמברכין אותה תחילה לדבר". כל ברכה שעושים לפני שעושים משהו, כמו ברכה שמברכין לפני קריאת המגילה והדלקת נר חנוכה, גם יש את אותו הדבר, "להפסיק באמן בין הברכה והדבר שבירך עליו", כי עושים הפסק. כמו שדיברנו קודם, אסור לדבר בין הברכה לדבר שהולכים לעשות.

כלומר, אפילו אם עושים למשל שתי ברכות ב"שעשה נסים" ו"שהחיינו", הייתי יכול לחשוב לעשות אמן אחר ברכת עצמו, הציבור צריך לומר אמן כי הם יוצאים. אבל הוא עצמו, אומר הוא לא, מאחר שהוא צריך עכשיו לקרוא את המגילה, זה לא עושה הפסק. זו הסיבה למה לא עושים אמן אחרי "אהבת עולם", אבל זה עוד דבר, דין חדש. שאם הולכים לעשות מצווה אחר כך, לא יעשו הפסק, כן.

הלכה יח: ברכות שהן סטים

רמב"ם: ולמה לא יענה אחר ברכת הפירות וכיוצא בה? מפני שהיא ברכה אחת, ואין עונה אמן אלא אחר ברכה אחרונה שקדמה אותה ברכה אחרת או ברכות, כגון ברכות מלך, וברכות כהן גדול, וכיוצא בהן, להודיע שכבר השלים כל ברכתיו ולפיכך ענה אמן.

אם זה סט של ברכות, הגיוני שבסוף יאמרו אמן. כגון, הוא מביא שם, מה זה סט? כגון ברכות מלך. כשהמלך קורא בתורה בפרשת הקהל, כתוב ברמב"ם, הוא עושה ברכות אחר כך. זה נכראה דומה לברכות שלנו של ההפטרה, כן, דבר כזה. אותו דבר ברכות כהן גדול. הכהן הגדול עושה גם אחרי קריאת התורה שלו גם שמונה ברכות. יוצא בזה, אלו כמו סטים. יש סוגיות בגמרא מאיפה הרמב"ם מביא את זה. אז לא עונים. הודעה שכבר יש לו כוח בחוסו, וכו' ואומר. זה מתאים מאוד אחר כך לומר "ונאמר אמן", כך יודעים שסיימו את הענין.

הלכה יט: אכילת דבר איסור — האם מברכין?

רמב"ם: כל האוכל דבר האסור, בין בזדון בין בשגגה — אינו מברך עליו לא בתחילה ולא בסוף.

נו, טוב. עכשיו הולך הרמב"ם ללמוד סוגיה של מה קורה אם מישוה אוכל דבר איסור, האם יעשה ברכה. דילמה חזקה, אדם היה יכול לחשוב שזה תלוש לעשות ברכה. בואו נלמד. כך אומר הרמב"ם, "כל האוכל דבר איסור, בין במזיד בין בשוגג, אינו מברך עליו לא בתחילה

ברכה על דברים אסורים: מחלוקת הרמב"ם והראב"ד

הלכה יט-כ: דין ברכה על דברים אסורים

דברי הרמב"ם: אין מברכין על דברים אסורים

כן, אבל בסוף, הוא הרי נזכר באמצע. או ששוגג יכול להיות שהוא לא יודע שזה מטומא או מה, או שהוא לא יודע שהוא כבר לא... אוקיי.

אפילו טבל דרבנן, אפילו רק טבל מדרבנן, שחסר רק אחד מהתנאים, ירד לשרות פני הבית, שאני לא יודע מה, או מעשר ראשון שלא נטלו כל תרומותיו, או שהוא אכל מעשר ראשון... מעשר שני. כן, כן, סתם מעשר ראשון. זה הרי לוי, הוא אכל מהמעשר ראשון, אבל הוא עדיין לא הפריש תרומת מעשר לכהן. או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכה, אדם שיש לו מעשר שני או משהו שהקדיש, והוא עדיין לא עשה את הפדיון, ההלכה היא שצריך לפדות אותו, וכל עוד לא עשה זאת זה דבר איסור. אינו מברך, לא עושים ברכה על זה.

אומר הרמב"ם, "ואין צריך לומר בנבלות וטרפות, שהן המורות מדאורייתא, ושאר איסורין, שאין מברכין עליהן."

דין דמאי ומעשר ראשון שניטלה תרומתו

אבל אומר הרמב"ם, "אבל האוכל דמאי, אף על פי שאינו ראוי אלא לעניים, הואיל והתירוהו חכמים, הרי הוא כטבל שנתקן, ומברך עליו."

אני רואה אבל הוא מפרש אחרת, "כל העונה אמן אחר ברכתיו" — כלומר כשלאדם יש כמה וכמה ברכות, למשל הוא אומר ברכות השחר, נותן לשכוי בינה, אני יודע, אחת מהדברים, והוא אומר ברכה על כל אחת, כל פעם שהוא אומר אמן נשמע כאילו כבר סיים את מצוותו. אה, כי יש מנהג, למשל, עושים חבורת ברכות ואומרים כן אמן פעם אחת. למשל, בברכת המזון כתוב ברמ"א, אומרים "בונה ברחמי ירושלים, אמן". זו פירצה שעונים על זה, אם מה שאחר כך כבר הסתיים. אתה אומר שאם עונים קודם, הוא לא סיים.

הלכה טז (המשך): סוף ברכות אחרונות

רמב"ם: והעונה אחר ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות — הרי זה משובח, כגון אחר בונה ירושלים בברכת המזון, ואחר ברכה אחרונה של קריית שמע ערבית. וכן בסוף כל ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות — עונה בה אמן אחר עצמו.

אומר הרמב"ם, "ולא יענו אמן אחר ברכות שהם סוף ברכות אחרונות". אבל אם עונים אמן על הסוף של כל הברכות, למשל אומרים "שומר עמו ישראל לעד", מתי אומרים אמן? אם שומר עמו הוא האחרון, מה אומרים אחרי "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם". או שהרמב"ם אומר שאנחנו יכולים לענות אמן אחרי "בונה ירושלים" עם תלמידים, מה שאומרים כולם אמן, איפה עוד ברכות אחרונות, לא ברכות קריאת שמע של ערבית. אה, אז זה טוב, כן טוב, כי אז הוא אומר אמן במקום הנכון, כשהוא כבר סיים לומר, כדי חובת הברכות. "וכן כל ברכות שהם סוף ברכות אחרונות, עונה בהם אמן אחר עצמו". לפעמים עושים כן. הציבור לא נוהג כך בברכות קריאת שמע.

אבל מה שאתה אומר שאמן פירושו שסיימו, אני חושב כן, אומרים אמן. כן, "שומר עמו ישראל לעד, אמן". אומרים בעצמם אמן. "סוף כל ברכות שהם סוף ברכות אחרונות, עונה בהם אמן אחר עצמו". כל פעם, לכאורה. "בונה ברחמי ירושלים, אמן". כן, אבל אני אומר לך, אולי במקום אחר, אולי "הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, אמן", כי זה הסוף של ברכות השחר. אני חושב שהרמב"ם לא סובר שזה סט. אני חושב שהרמב"ם לא סובר שהברכות של ברכת המזון... אבל אנחנו כבר יודעים.

הלכה יז: למה אומרים אמן אחרי "בונה ירושלים"?

רמב"ם: ולמה יענה אמן בבונה ירושלים? והרי אחריה ברכת הטוב והמטיב? מפני שברכה זו בימי חכמי משנה תיקונה, וכאילו היא תוספת, אבל סוף עיקר הברכות של מזון היא בונה ירושלים.

התשובה היא, לא. הוא אומר, כי זה נחשב כמו הברכה האחרונה. למה? כי הברכה של "הטוב והמטיב" היא "בימי חכמי המשנה תקנוה", תיקנו אותה מאוחר יותר בימי חכמי המשנה, הוסיפו אותה. וכאילו היא תוספת, זה דבר נוסף. ממילא, לכן זה לא נחשב כאילו עדיין באמצע, כבר סיימו, זה רק בא נוסף. לכן אומרים את האמן, כי סוף עיקר ברכת המזון היא "בונה ירושלים". אה, אנחנו יודעים את זה.

למה לא אחרי "אהבת עולם"?

רמב"ם: ולמה לא יענו אמן אחר אהבת עולם? מפני שהיא סוף ברכות ראשונות.

אומר הרמב"ם, אם כך, "ולמה לא יענו אמן אחר אהבת עולם"? אם כך, למה לא לענות אמן אחרי "אהבת עולם" לפני קריאת שמע? התשובה היא, כי זה סוף ברכות ראשונות, ולא סוף של ברכות אחרונות. אמת, אמת. למדנו "אמת ואמונה" או "אמת ויציב" מתחיל בברוך, כי זה גם ברכה הסמוכה לחברתה, יש קריאת שמע, נקודה. ישראל, הרי יש את הענין של גאולה לתפילה, שיאמרו רק "מלך". הרמ"א אומר שבערבית יאמרו רק "מלך", "שומר עמו ישראל לעד", אבל בשחרית הוא סובר שאולי יש שאלה של הפסק גאולה לתפילה. אני לא יודע, קשה לומר כך. הפסק גאולה לתפילה פירושו הרי כל קריאת שמע עם כל הברכות, לא על המילה הספציפית "גאל".

הפסק בין ברכה לדבר שבירך עליו

הוא אכל דמאי, שאסור רק מדרבנן, ועל דמאי כתוב שהחכמים התירו, זה הרי ספק מעשר, ספק טבל, על זה עניים יכולים כן לאכול.

או מעשר ראשון שנטלה תרומתו, מעשר ראשון שכבר כן הפרישו תרומה, רק עדיין לא הפרישו תרומה גדולה שבו. כמו שמדברים על האופן שהוא הלך עוד לפני גמר מלאכה והוא לקח את המעשר לתרומה. תרומה עושים הרי אחרי גמר מלאכה, הוא עשה את הסדר הלא נכון בעצם, לכאורה בדרך כלל לא עושים כך. ממילא במקרה כזה לא צריכים יותר לתת עם האורז תרומה גדולה. כן. אלו לא דברים אסורים כל כך חמורים.

אותו דבר **מעשר שני ונטע רבעי**, שהתורה ציוותה לעשות את המצווה כדי לזכות בתוספת חומש לפדיון, לקנות בשביל זה עוד חומש אוכל לאכול בירושלים. אלו לא ממש דברים אסורים, אפילו שזה לא לכתחילה, **כן מברך תחילה וסוף. אפילו פירות. אפילו פירות, וכל כיוצא בהם.** על כל אלו הדברים אנחנו לא עושים ברכה.

אני חושב שהגמרא אומרת כי לא מתאים לעשות ברכה. ברכה עושים על משהו, כאן אתה כמו "עניים בציווה יברך", כמו מי שגונב משהו והוא עוד מודה גם לקב"ה.

מחלוקת הראב"ד: קושיא על הרמב"ם

טענת הראב"ד: חילוק בין זימון לברכה

הראב"ד הקדוש חולק, וזה חשוב לדעת. הראב"ד אומר שהוא לא מבין, הרמב"ם אומר שזה כתוב בגמרא על כל אלו הדברים, לא כתוב שמברכים,

לא כתוב שלא עושים ברכה, כתוב **"אין מזמנין"**.

אומר הראב"ד, זה הרי הגיוני, זימון הוא הרי קביעות, קביעות על אכילת טבל זו כבר קביעות, זו חרפה, אבל למה אומר הרמב"ם שעל הנאה לא אעשה ברכה? למה לא אודה לקב"ה? זו שיטת הראב"ד.

פסק למעשה: כשיטת הרמב"ם, ובדיעבד כשיטת הראב"ד

אני פוסק כמו הרמב"ם, אבל צריך לדעת את הנפקא מינה, אם מישוהו עושה מסיבה גדולה של יין נסך, הוא צריך לדעת שלפי הראב"ד הוא צריך לעשות ברכה, ואני פוסק מילתא דבדיעבד כמו הראב"ד. אבל לא יעשו את המסיבה, מבינים? היהודים שנוהגים לפי "גנב ואפום מחתרתא רחמנא קרא".

עומק טענת הראב"ד: ברכה על הנאה

לא, הראב"ד אומר שזו לא הנאה, זו טענה טובה, אפילו הגוי צריך לעשות ברכה על הנאה, מה זה קשור כי זה איסור? כי בין אדם למקום לא עושים ברכה? הראב"ד עושה הרבה הגיון.

הוא אומר, עושה קביעות, הולך להתקבע זימון, זו כבר חוצפה. אבל הוא עושה טענה אמיתית, הוא אומר, אני בא הרי בסך הכל פשוט שורש שורש, שיאכלו דברים אסורים, ואחר כך יזכרו גם את הקב"ה?

לא, זה מה שאתה אומר, זה מה שאתה אומר, זה מה שכתוב, אבל ברכה שלא אודה לקב"ה על ההנאה? הראב"ד עושה הרבה הגיון.

אוקיי, הראב"ד תמיד עושה הגיון, הוא חריף, זה כבר.

תודה לכל אחד על ההקשבה, הייתה חוויה נפלאה.